

bij dove en slechthorende kinderen, wat is wijsheid?

een praktijk gericht onderzoek in het kader van de
Master SEN opleiding tot taal-/dyslexiespecialist
Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle
Paulien Holtkuile S1048941

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	pag. 3
Hoofdstuk 1: Inleiding.....	pag. 4
Doelstelling en centrale vraagstelling.....	pag. 4
Onderzoeksvragen.....	pag. 6
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	pag. 7
2.1. Hoe verloopt spellingontwikkeling bij kinderen?.....	pag. 7
2.2. Hoe ontstaan lees- en spellingproblemen bij dove en slechthorende leerlingen?.....	pag. 8
2.3. Welke elementen en strategieën worden gebruikt bij het spellen?.....	pag. 9
2.4. Wat staat er in recente (inter)nationale literatuur beschreven over effectief spellingonderwijs?.....	pag. 11
2.5. Hoe kan social media ondersteunen binnen het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen?.....	pag. 14
Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek.....	pag. 16
Hoofdstuk 4: Resultaten.....	pag. 19
4.1. Welke ideeën en mogelijkheden ziet het team van de unit D/SH bij de mogelijke invoering van social media?.....	pag. 19
4.2. Welke onderwijsbehoeften hebben D/SH leerlingen op het gebied van spellingonderwijs?.....	pag. 23
4.3. Wat is het effect van het gebruik van social media op de spelling na een experimentperiode?.....	pag. 26
Hoofdstuk 5: Conclusies, aanbevelingen en discussie.....	pag. 31
Nawoord.....	pag. 34
Literatuurlijst.....	pag. 35
Bijlages.....	pag. 38-60

Samenvatting

Onze samenleving vraagt om geletterde burgers. De school heeft de verantwoordelijkheid alle leerlingen voldoende geletterd te maken. Er wordt steeds meer een beroep gedaan op onze lees- en spellingsvaardigheden in een digitale wereld. Voor dove en slechthorende kinderen (D/SH) is dit een kans en tegelijkertijd een bedreiging. Schriftelijke communicatie biedt kansen om met een bredere doelgroep te kunnen communiceren. Toch is het ontwikkelen van mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid voor deze doelgroep geen vanzelfsprekendheid. Om hun kansen te vergroten is het van bijzonder groot belang goed lees- en spellingonderwijs te bieden.

Dove en slechthorende kinderen kunnen beperkt gebruik maken van incidenteel leren. Vanuit deze wetenschap valt te verklaren dat zij hoofdzakelijk expliciet leren (Wauters, de Klerk, van der Eijk & Knoors, 2008). Het feit dat dove en slechthorende kinderen hoofdzakelijk orthografische informatie inzetten bij het spellen heeft tot gevolg dat zij vooral gebruik maken van de woordbeeld- en analogiestrategie.

Dit praktijkonderzoek gaat over de manier waarop social media een verbetering van het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen kan opleveren. Aan de hand van literatuurstudie is onderzocht op welke manier dit middel het spellingonderwijs kan verrijken. Vanuit deze literatuur is bij collega's uit de unit D/SH bekeken in hoeverre er draagvlak is voor mogelijke implementatie. Daarnaast is er een experiment geweest waarin een groep bovenbouwkinderen een klassenblog heeft gebruikt binnen de spellinglessen en in hun vrije tijd, waarbij is gekeken naar motivatie, spellingstrategieën en spellingfouten.

Samengevat kan worden gezegd dat, als social media wordt omschreven als *“Een online gereedschapskist met digitale middelen die het mogelijk maken om tijd- en plaats onafhankelijk samen te werken, te communiceren en te leren”* (Mijland, 2012), social media voor D/SH kinderen vooral kansen biedt. Doordat hiervoor geen gesproken of gebarentaal nodig is, vergroot dit de communicatie- mogelijkheden. Daarnaast kan hiermee een persoonlijke leeromgeving worden gecreëerd, die beter kan aansluiten bij individuele leerbehoeftes. Om deze kansen echter te kunnen benutten moeten zij functioneel geletterd zijn.

Social media bevordert het werken met competenties die in de huidige samenleving van groot belang zijn, zoals het kunnen denken in patronen, informatievaardigheden, creativiteit, kunnen samenwerken en problemen kunnen oplossen maar levert niet direct een spellingverbetering op. Wel is er een verbetering geboekt in het bewust inzetten en gebruiken van spellingstrategieën. Het experiment heeft veel interactie opgeleverd over het spellen en vergroot het werken met computers duidelijk te motivatie tot spellen. Het valt te verwachten dat vanuit deze motivatie de spellingresultaten zullen verbeteren mits social media structureel wordt ingezet in het onderwijs.

Om als dove of slechthorende leerling functioneel geletterd te kunnen worden is het handelen en het aanbod van de leerkracht in de eerste plaats de meest essentiële factor om dit doel te bereiken. Bilinguaal expliciet thematisch onderwijs dat aansluit bij de individuele onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende kinderen is een voorwaarde. Hierbinnen kunnen alle social media het lesgeven verrijken. Per slot van rekening maakt de leerkracht het verschil (Marzano, 2010).

Hoofdstuk 1 Inleiding

Dit onderzoek vindt plaats op de Enkschool, een regionale cluster twee school verdeeld over twee locaties. Deze school biedt onderwijs aan meer dan driehonderd leerlingen in de leeftijd van drie tot en met twaalf jaar; aan leerlingen met ernstige spraak- en taalmoeilijkheden (ESM) en aan dove en slechthorende leerlingen (D/SH). Ik ben als leerkracht verbonden aan de unit D/SH. Het onderzoek vindt plaats in deze unit.

Onze samenleving vraagt om geletterde burgers. De school heeft de verantwoordelijkheid alle leerlingen voldoende geletterd te maken. Er wordt steeds meer een beroep gedaan op onze lees- en spellingsvaardigheden in een digitale wereld. Voor dove en slechthorende leerlingen (D/SH) is dit een kans en tegelijkertijd een bedreiging. Schriftelijke communicatie biedt kansen om met een bredere doelgroep te kunnen communiceren. Toch is het ontwikkelen van mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid voor deze doelgroep geen vanzelfsprekendheid. Om de kansen van deze kwetsbare doelgroep te vergroten, is het van bijzonder groot belang goed lees- en spellingonderwijs te bieden.

Als school hebben we eind vorig schooljaar de implementatie van het driejarige LeesInterventietraject LIST voor scholen met een totaal benadering formeel afgerond. Het doel van dit leesonderwijs is het ontwikkelen van gemotiveerde en strategische lezers die het feit dat ze geletterd zijn gebruiken om te leren en lezen voor hun plezier. Sinds de invoering van LIST zijn de leesresultaten en de -motivatie sterk verbeterd. Dit maakt dat de leerlingen meer lezen en ook meer gaan schrijven; 80 % van de doelgroep leest op leeftijdsadequaat niveau. Een onderzoek binnen onze school (Julius, 2011) heeft aangetoond dat de uitgangspunten van LIST passend zijn bij de onderwijsbehoeftes van D/SH leerlingen. Vanuit dit succes zou je verwachten dat dit een positief effect heeft op de spellingresultaten (Smits, Houtveen & Brokamp, 2007; Gentry, 2006). Toch blijven deze resultaten achter bij de verwachtingen. Er is ontevredenheid bij de unit over de beschikbare middelen en het ontbreken van visie op goed spellingonderwijs aan D/SH leerlingen binnen de school. Daarnaast passen leerlingen geleerde spellingregels niet automatisch goed toe binnen het spontane schrijven en is. Dit onvoldoende onderbouwd spellingonderwijs en het niet effectief gebruiken van spellingstrategieën door leerlingen leidt tot ontevredenheid bij leerkrachten en leerlingen.

Vanuit de beperkte toegang tot gesproken taal is het aantal woorden dat spontaan wordt opgepikt minimaal. Hierdoor missen D/SH leerlingen tot 80% van de kennis die horenden automatisch opdoen. Dit noemen we het 'gebrek aan incidenteel leren'. Hierdoor leren zij enkel middels expliciete instructie, moeten woorden veel worden herhaald binnen verschillende contexten en is hun woordenschat en kennis van de wereld beperkt. Dit beïnvloedt het schrijven; de opbouw van een verhaal blijft oppervlakkig, het woordgebruik eenvoudig en de zinnen kort (Wauters, de Klerk, van der Eijk en Knoors, 2008).

Een ander gevolg van de beperkte toegang tot gesproken taal, is dat D/SH leerlingen geen fonologische maar hoofdzakelijk orthografische informatie in zetten bij het lezen en spellen; ze maken als het ware een visuele representatie van woorden in hun hoofd (Ormel, 2008; Harris & Moreno, 2004; Keuning & Verhoeven, 2008; Leybaert, 2000; Wauters et al., 2008).

Deze wetenschap raakt mij en roept de vraag op: wat kan ik, als persoon en professional, eraan bijdragen dat het lees- en spellingonderwijs binnen onze school zo is ingericht, dat het optimaal aansluit bij de onderwijsbehoeftes van deze leerlingen, zodat zij zich straks in de digitale wereld kunnen handhaven? Welke aanpassingen zijn daarvoor nodig binnen ons huidige lees- en spellingonderwijs? Dit brengt mij tot de centrale vraagstelling:

Op welke manier kan social media een verbetering van het spellingonderwijs aan dove en slechthorende leerlingen opleveren?

Het doel van het onderzoek is om een gefundeerd advies te geven over de mogelijke inzet van social media binnen het spellingonderwijs aan D/SH leerlingen, waardoor de kans zich te kunnen ontwikkelen tot gemotiveerde, functionele geschreven taalgebruikers vergroot wordt.

Binnen het theoretisch kader wordt vanuit literatuur beschreven hoe de spellingontwikkeling verloopt bij (D/SH) leerlingen en welke elementen en strategieën worden gebruikt bij het spellen. Daarbij wordt beschreven wat recente (inter-)nationale literatuur schrijft over effectief spellingonderwijs aan horende en D/SH leerlingen. Vervolgens wordt vanuit de definitie en doelstellingen van social media gekeken op welke manier dit een meerwaarde kan hebben binnen het spellingonderwijs aan D/SH leerlingen.

Het praktijkgedeelte onderzoekt in hoeverre er draagvlak binnen de unit is voor (mogelijke) inzet van social media in de praktijk ten behoeve van spellingontwikkeling. Daarnaast wordt door middel van een experiment met social media onderzocht welke invloed dit lesmiddel heeft op de motivatie en inzet van spellingstrategieën van de experimentgroep.

Daarvoor zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

Onderzoeksvraag 1: Welke ideeën en mogelijkheden ziet het team van de unit D/SH bij de mogelijke invoering van social media?

- Wat is, volgens het team van unit D/SH, nodig om D/SH leerlingen functioneel geletterd te maken?
- Op welke manier maken zij gebruik van digitale leeromgeving binnen hun lessen?
- Welke voor- en nadelen zien zij bij de mogelijke inzet van social media bij D/SH leerlingen?
- Wat kunnen zij als persoon bijdragen aan het functioneel geletterd worden van D/SH leerlingen binnen een digitale wereld?

Onderzoeksvraag 2: Welke onderwijsbehoeften hebben D/SH leerlingen op het gebied van spellingonderwijs?

- Hoe ervaren de leerlingen de lessen waarin spelling wordt geoefend?
- Welke spellingstrategieën gebruiken D/SH leerlingen tijdens het spellen?
- Welke spellinginstructie ervaren zij als zinvol?
- Aan welke voorwaarden voor effectief lees- en spellingsonderwijs aan D/SH wordt voldaan op de Enkschool en wat heeft dat tot nu toe opgeleverd?
- Hoe verhoudt de literatuur zich tot de huidige praktijk van het spellingonderwijs?

Onderzoeksvraag 3: Wat is het effect van het gebruik van social media op de spelling bij leerlingen na een experimentperiode?

- Hoe is het social media- gebruik van D/SH leerlingen?
- Wat is het effect van social media op de motivatie van het spellen na de experimentperiode?
- Wat is het effect van social media op de inzet van leerstrategieën die worden gebruikt bij het spellen na de experimentperiode?
- Wat is het effect van social media op de spelfouten na de experimentperiode?

2.1. Hoe verloopt de spellingontwikkeling bij leerlingen?

2.1.1 Welke stadia worden er doorlopen bij het leren spellen bij leerlingen?

Ehri (1997) heeft binnen de leesontwikkeling vier fases beschreven; *de pre-alfabetische fase, de partieel-alfabetische fase, volledige alfabetische fase en geconsolideerde alfabetische fase*. Gentry (2006) ondersteunt dit en geeft aan dat bij het leren spellen dezelfde vier fases worden doorlopen als bij het lezen, en benoemt deze in chronologische volgorde als de *pre-communicative fase, semi-phonetic fase, phonetic fase* en *chunking level*. Aan spelling en lezen liggen dezelfde cognitieve processen ten grondslag (Gentry, 2006). Horende lezers en spellers leren door gebruik te maken van fonologie via klank-tekenkoppeling het volledig alfabetische schrift.

2.1.2 Welke stadia worden er doorlopen bij het leren spellen bij dove en slechthorende leerlingen?

Unaniem wordt aangenomen dat fonemisch bewustzijn een belangrijke rol speelt bij het leren lezen en spellen, vooral in de pre-alfabetische/pre-communicatieve, partiële/semi-phonetic en volledig alfabetische/phonetic fases (Ehri, 1997; Gentry, 2006; Bosman & de Groot, 1994, Kyle & Harris, 2006; Trezek & Wang, 2006).

Uit het schaarse onderzoeksmateriaal dat is gevonden over de spellingontwikkeling van dove en slechthorende (D/SH) leerlingen blijkt dat de ontwikkelingsfases niet veel afwijken van die van horende leerlingen (Mayer, 2007; Reitsma, 2009). Met name de eerste twee fases verlopen simultaan; ook D/SH leerlingen ondergaan fases waarin zij zich meer en meer bewust worden van de functie van het schrift en het alfabetische systeem, en gaan oefenen met het schrijven van letters en woorden.

Pas in de derde fase, bij de klank-tekenkoppeling, ontstaan er verschillen. Waar er bij horenden klanken aan tekens worden gekoppeld en zo in korte tijd met een beperkt aantal letters veel woorden geschreven kunnen worden, onthouden D/SH leerlingen letters vooral aan de hand van grafemen en woorden aan de hand van woordbeelden. Het feit dat leerlingen alle letters kennen, betekent dus niet dat ze alle woorden kunnen lezen en schrijven; elk woord moet apart worden aangeleerd (Mayer, 2007; Reitsma, 2009).

Ormel (2008) heeft aangetoond dat dove leerlingen vooral orthografische informatie inzetten tijdens het lezen en spellen. Zij letten hierbij op de spelling van een woord en maken er als het ware een visuele representatie van in hun hoofd. Het lijkt aannemelijk dat zij een inwendige capaciteit hebben ontwikkeld waarbij gesproken en geschreven taal wordt omgezet in beelden door een combinatie van vingerspelling, Nederlandse Gebaren Taal (NGT), schrijven en lezen.

2.2. Hoe ontstaan lees- en spellingsproblemen bij dove en slechthorende leerlingen?

Gesproken taal is niet voldoende toegankelijk voor auditief beperkten. Het feit dat zij door deze beperkte toegang weinig tot geen gebruik maken van fonologische informatie, maakt dat zij aangewezen zijn op het inzetten van orthografische informatie. Hierdoor bouwen zij al op jonge leeftijd een taalachterstand op (Ormel, 2008; Harris & Moreno, 2004; Keuning & Verhoeven, 2008; Leybaert, 2000; Wauters et al., 2008).

Een tweede reden voor het ontstaan van een taalachterstand bij doven en slechthorenden is het feit dat het veel ouders van (jonge) dove leerlingen niet lukt een rijk taalaanbod te bieden. De meeste ouders vallen, door het op volwassen leeftijd leren van de Nederlandse Gebaren Taal (NGT) onder de 'late learners'. Voor deze groep is het erg moeilijk een tweede taal op moedertaalniveau aan te leren. Dat maakt dat het taalaanbod voor hun kinderen eenvoudig en summier is en laat op gang komt (Baker, Bogaerde & Jansma, 2008).

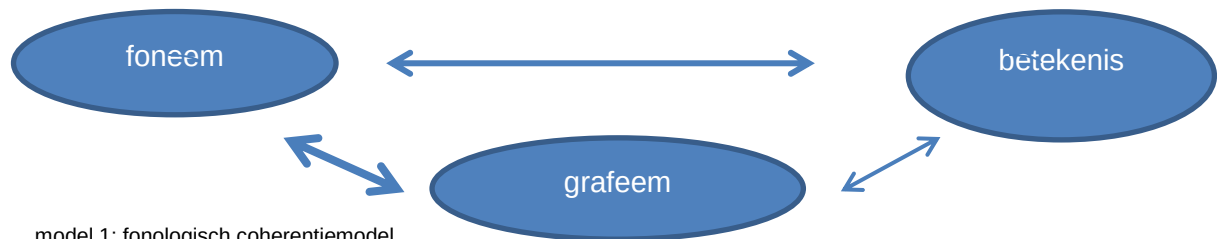
Daarnaast profiteren D/SH leerlingen onvoldoende van het '*incidenteel leren*' (Paul, 2003). Elk woord moet expliciet binnen een context gevisualiseerd en herhaald worden aangeboden. Hierdoor missen zij tot 80% van de kennis die veel horenden automatisch ontwikkelen. Dit maakt hun woordenschat klein en smal. Uit veel onderzoeken is gebleken dat woordenschat een voorspeller is voor de lees- en spellingsvaardigheden (Stahl & Nagy, 2005; Flanigan & Greenwood, 2007). Vellutino, Fletcher, Snowling en Scanton (2004) hebben aangetoond dat de beperkte woordenschat van deze doelgroep een van de hoofdredenen is dat de lees- en spellingsresultaten achter blijven bij die van horende leerlingen.

Tevens is er ook beperkte grammaticale kennis van de geschreven Nederlandse taal. Doordat de NGT een andere grammatica hanteert dan de gesproken Nederlandse taal, geen werkwoordvervoegingen kent en geen functiewoorden hanteert, is het voor D/SH leerlingen moeilijker de geschreven Nederlandse taal te leren (Wauters et al., 2008; Musselman, 2000; Easterbrooks & Huston, 2008).

Alle bovengenoemde redenen zijn de oorzaak van het feit dat dove en slechthorende leerlingen een taalachterstand ontwikkelen waar lees- en spellingsproblemen uit voortvloeien.

2.3. Welke elementen en strategieën worden gebruikt tijdens het spellen?

2.3.1. Welke elementen gebruiken horende leerlingen tijdens het spellen?

model 1: fonologisch coherentiemodel
(Bosman & van Orden, 2003)

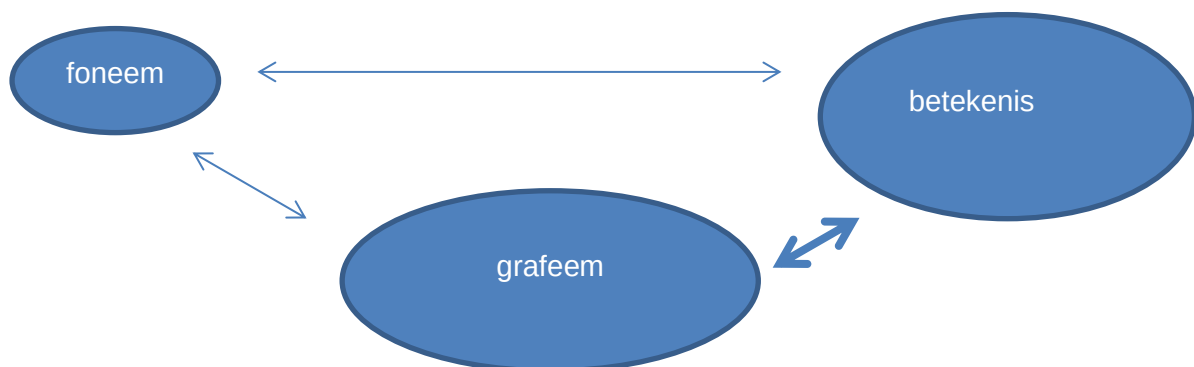
9

Bosman en van Orden (2003) introduceerden het fonologisch coherentiemodel. Vanuit dit ontwikkelingsmodel valt te verklaren dat leerlingen tot leren lezen en spellen komen mits er feedbackloops ontstaan door verbindingen tussen de knooppamilies. De knopen zijn basiselementen in een neurale netwerk. Hierbij valt op dat de relatie tussen fonemen en grafemen sterk en consistent is; dit onderstreept het belang van het stimuleren van het fonemisch bewustzijn en de klank-tekenkoppeling.

2.3.2. Welke elementen gebruiken dove en slechthorende leerlingen tijdens het spellen?

Dove en slechthorende leerlingen maken beperkt gebruik van de fonologische informatie. De mate waarin is afhankelijk van het gehoorverlies, de vaardigheid van gesproken taal, de articulatie en het leesniveau. Trezek & Wang (2006) geven aan dat vanuit dit gebrek tijdens de klanktekenkoppeling, in de derde fase, problemen gaan ontstaan bij het lezen en spellen.

Harris & Moreno (2004), Keuning & Verhoeven (2008), Leybaert (2000), Wauters, de Klerk, van der Eijk & Knoors (2008) geven aan dat spellen een veel omvattender proces is, waarbij andere aspecten van groot belang zijn, zoals bewustzijn van morfologische structuren, semantische relaties, woordbeelden kunnen onthouden, en kennis van orthografische tekens. Hierbij wordt de verbinding tussen de grafeemknoop en de betekenselementknoop sterk vergroot. Vergeleken met het fonologisch coherentiemodel (model 1) kan dit voor D/SH er als volgt uit zien:

model 2: mogelijk fonologisch coherentiemodel voor doven en slechthorenden

2.3.3. Welke strategieën gebruiken horende leerlingen tijdens het spellen?

Bij het onthouden van de schrijfwijze van woorden speelt het woordgeheugen een cruciale rol. Het woordgeheugen moet worden opgevat als een reusachtig vertakt netwerk bestaande uit semantische, auditieve (fonemen) en visuele/grafische (grafemen) deeltjes. Hoe meer we die deeltjes tegenkomen in verschillende contexten en patronen, hoe sneller ze in ons geheugen kunnen worden geactiveerd. Dit komt doordat een hogere frequentie van voorkomen voor een sterker geheugenspoor en snellere toegang zorgt (Daems, 2005).

Over het algemeen wordt aangenomen dat een speller van vier verschillende strategieën gebruik maakt. De eerste twee doen een beroep op de geheugenopslag van woorden en delen van woorden, en kunnen daarom 'geheugenstrategieën' worden genoemd.

- 1) Woordbeeldstrategie: de automatische werking van ons geheugen zorgt ervoor dat die opgeslagen vormen automatisch beschikbaar komen met hun spelling.
- 2) Analogiestrategie: We spellen (een stuk van) het ons niet bekende woord analoog met (een stuk van) een woord dat we wel kennen.
- 3) Fonologische strategie: er wordt een koppeling gemaakt tussen het foneem en grafeem.
- 4) Regelstrategie: hierbij wordt de spellingsregel bewust toegepast.

2.3.4. Welke strategieën gebruiken dove en slechthorende leerlingen tijdens het spellen?

Het is bekend dat spellingzwakke leerlingen vaak een achterstand hebben in hun meta-cognitieve ontwikkeling. Door een gebrek aan inzicht in hun eigen leerproces, hebben deze leerlingen moeite met het ontwikkelen van effectieve leerstrategieën. Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat leerlingen met leerproblemen vaak hun geheugencapaciteit overschatten. Bovendien gaat de transfer van gebruikte woorden niet vanzelf. Het feit dat een woord dat goed gelezen kan worden betekent niet dat deze ook goed gespeld kan worden (Bosman & de Groot, 1994; Bosman & van Orden, 2003).

Vanuit alle hierboven beschreven feiten is het aannemelijk dat deze doelgroep hoofdzakelijk de eerste twee spellingstrategieën gebruikt, te weten: de woordbeeld- en analogiestrategie, waarbij de nadruk ligt op de woordbeeldstrategie. Er wordt hierbij een groot beroep gedaan op het geheugen van deze leerlingen.

2.4. Wat staat er in recente (inter-) nationale literatuur beschreven over effectief spellingonderwijs?

2.4.1 Wat zegt de literatuur over effectief spellingsonderwijs?

Recente inzichten geven aan dat veel lezen van positieve invloed is op het spellingsniveau van leerlingen (Smits, Houtveen & Brokamp, 2007; Gentry, 2007); doordat je veel leest, zie je hoe woorden worden geschreven. Hierdoor ontwikkel je woordbeelden van waaruit je ze goed kan schrijven. Smits is van mening dat het niet nodig is alle spellingsregels expliciet aan te bieden; door veel te lezen sla je woordbeelden op en schrijf je deze woorden automatisch goed zonder een spellingsregel te hanteren. De spellingregels zijn, met name door het grote aantal uitzonderingen, juist verwarrend. Grammaticale regels, open en gesloten lettergrepen en eind –d/-t zijn de enige regels die in haar opinie aangeleerd moeten worden.

Daarnaast zijn er onderzoekers die aangeven dat het wel degelijk van groot belang is spellingcategorieën aan te bieden, uit te leggen en in te oefenen (Schraven, 2010; Kieboom, Hasselman, Verhoeven & Bosman, 2005). Schraven heeft een spellingmethodiek ontwikkeld, “Zo leer je leerlingen lezen en spellen”, waarbij een denkkader wordt geboden om de spellingregel uit te kunnen voeren. Een vast onderdeel van deze spellingmethode is het veelvuldig maken van een woorddictee, waarbij leerlingen moeten verwoorden bij welke spellingscategorie het woord hoort en welke spellingsaanpak gehanteerd moet worden. Op deze manier, zo geven de auteurs aan, slijpen spellingsregels goed in.

Kieboom, Hasselman, Verhoeven & Bosman (2005) geven aan dat beter lezen niet automatisch betekent dat leerlingen ook beter spellen. Dit valt te verklaren vanuit een ‘transferprobleem’; het onvermogen om opgedane kennis toe te passen in of te generaliseren naar een nieuwe situatie. Met name taalzwakke leerlingen moeten deze transfer expliciet aangeboden krijgen. Binnen hun onderzoek hebben zij geen gerichte spellinginstructie gegeven maar interventies op zelfcorrectie van de spelling bij stelopdrachten, dit heeft in hun onderzoek een positief resultaat laten zien. Hiermee tonen zij aan dat het transferprobleem van lezen naar spellen verkleind kan worden door leerlingen bewust te maken van deze transfer en goede spellingstrategieën aan te leren en in te oefenen bij het maken van stelopdrachten.

2.4.2. Wat houdt effectief spellingonderwijs in voor dove en slechthorende leerlingen?

Bilinguaal zwembad aan taal

In de recente literatuur staat vaak beschreven dat een rijk taalaanbod voorwaarde is voor het komen tot een goed lees- en spellingsniveau (Houtveen et al, 2009, 2011; Routman, 2003; Gentry, 2007; Bosman & de Groot, 1994; Kyle & Harris, 2006; Wauters et al. 2006; Stahl & Nagy, 2005; Flanigan & Greenwood, 2007).

De vertraagde taalontwikkeling van D/SH leerlingen lijkt geen belemmering te vormen voor deelname aan lees- en schrijfactiviteiten en de vroege kennismaking met en het begrip van geschreven taal (Wauters et al., 2007). Het is juist een reden ze al in een vroeg stadium in een bilinguaal zwembad te dompelen (Buree & Hannink, 2009; Baker, Bogaerde & Jansma,

2008). Een bilinguaal taalaanbod bestaat in dit geval uit het aanbieden van gesproken Nederlands ondersteund met gebaren (NmG) in combinatie met Nederlandse Gebarentaal (NGT). Dit zwembad aan taal kan bestaan uit het aanbieden van woorden in de vorm van verhalen zoals dat ook wordt geadviseerd voor horende leerlingen (Allington, 1999; Routman, 2005; Houtveen, Smits & Brokamp, 2009). Hierbij wordt een koppeling gemaakt tussen het gebaar van het woord, het woord te vingerspellen, op te schrijven en te benoemen, dit wordt 'chainen' genoemd. Door jonge leerlingen al veel voor te lezen, interactie te hebben over het boek en leerlingen zelf de mogelijkheid te geven te lezen en schrijven, kunnen leerlingen taalgevoel en leesplezier ontwikkelen, wat een positieve invloed heeft op de taalontwikkeling en woordenschat. Daarbij wordt al vroeg een goede basis gelegd voor het ontwikkelen van woordbeelden, die later nodig zijn bij het spellen.

Vingerspellen

Reitsma (2009), van Staden en le Roux (2010) hebben in een onderzoek aangetoond dat het gebruik van plaatjes, geschreven woord en vingerspellen een manier is die goed werkt bij het aanleren van woorden aan D/SH leerlingen. Door het stelselmatig inzetten en trainen van deze strategie behalen leerlingen een hoger spellingniveau. Het vingerspellen heeft een dubbele functie; het slaat een brug tussen het geschreven woord en het geheugen, er wordt als het ware een plaatje van in het mentale geheugen opgeslagen. Daarnaast faciliteert het vingerspellen het terughalen uit het lange termijn geheugen.

Uitgaan van motivatie.

Het bevorderen van motivatie om te lezen en te spellen is direct gekoppeld aan succeservaring. Rasinski & Padak (2000, aangehaald in Houtveen, Smits & Brokamp, 2010) en Smits & Braams (2006) geven aan dat betrokkenheid een belangrijk doel is van het leesonderwijs. Deze betrokkenheid komt vooral tot stand door interactie. Dit geldt ook voor het spellen. Door aan te sluiten bij de beleving van de leerlingen en hen de gelegenheid te geven mondelinge en schriftelijke interactie te hebben over het spellen, zal de betrokkenheid vergroot worden, zal er meer gespeld worden en zal dit een positief resultaat hebben op de woordenschat, kennis van de Nederlandse taal en spellingsvaardigheid.

Betekenisvolle woorden binnen context aanbieden en in semantische contexten weergeven en visualiseren.

Woordenschat is bij D/SH leerlingen in bijna alle gevallen matig tot ernstig afwijkend. Daarom is het van belang een keuze te maken in de woorden die worden aangeboden volgens woordfrequentie. Stahl & Nagy (2005) en Flanigan & Greenwood (2007) hebben aangetoond dat leerlingen woorden die ze kennen en begrijpen beter onthouden dan woorden die niet vaak voorkomen in hun omgeving. Door deze betekenisvolle, veel voorkomende woorden in een semantisch netwerk aan te bieden en in woordlijsten weg te schrijven volgens semantiek en/of analogie, bijvoorbeeld in woordwebben of woordkaarten, worden deze leerlingen geholpen woorden te laten verankeren in hun visueel werkgeheugen (Wauters et al., 2007; Reitsma, 2009; Musselman, 2008; Easterbrooks & Huston, 2008; Gentry, 2008). Hierbij wordt de verbinding tussen de grafeemknoop en de betekenselementknoop sterk vergroot. Dit pleit ervoor spellingonderwijs vooral thematisch in te richten in plaats van woorden aan te bieden volgens analogie.

Spellingregels zijn veelal auditieve regels en gaan uit van fonologie. De Nederlandse spelling bevat daarnaast nog veel uitzonderingen. Aangezien dove en slechthorende leerlingen slechts in beperkte mate gebruik maken van fonologie, zijn deze niet logisch voor hen en scheppen juist verwarring in plaats van ondersteuning. Vanuit dit oogpunt is het niet raadzaam spellingsregels herhaaldelijk uit te (laten) leggen; dit is een extra cognitieve en zinloze belasting en verkleint het werkgeheugen. Eenmalig uitleggen waarom de regel is zoals hij is en vervolgens oefenen door woorden veel te laten schrijven in verschillende oefensituaties, sluit aan bij de onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende leerlingen. Ook hierbij wordt, door gebruik te maken van morfologische structuren, semantische relaties, woordbeelden kunnen onthouden, en kennis van orthografische tekens, de verbinding tussen de grafeemknoop en de betekenselementknoop optimaal gebruikt.

Effectieve instructie

De rol van de leerkracht heeft de afgelopen jaren terecht veel aandacht gekregen (Marzano, 2003; Allington, 2002; Routman, 2005; Fullan, 2008, aangehaald iHoutveen et al., 2009, 2011; Vernooij, 2007). Of een leerling zinvol geholpen wordt met evidence-based methodieken, perfecte diagnoses en goed uitgeschreven handelingsplannen is vooral afhankelijk van de vaardigheid van de leerkracht (Tummers & Buster, 2009).

Het directe instructiemodel (Veenman, 1992) is een model waaraan veel evidentie is toegekend. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt door de leerkrachtgestuurde aanpak en de leerling gestuurde. Door terug te koppelen op de voorgaande les, de voorkennis te activeren, de leerlingen het doel van de les te vertellen, voor te doen middels 'modelen' en de leerling deze vervolgens in te laten oefenen, gaan deze twee aanpakken in elkaar over. Dit instructiemodel sluit goed aan bij de onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende leerlingen, omdat hierbij expliciete uitleg wordt gegeven en er aandacht besteed kan worden aan de transfer. De leerkracht kan hierbij effectieve spellingstrategieën aanleren vanuit een tweetalige instructie. Afhankelijk van de vaardigheden en de behoefte van de leerling, kan hierbinnen bilinguaal en convergent worden gedifferentieerd, waardoor elke leerling de instructie en inoefening krijgt die hij nodig heeft.

Goede feedback.

Een belangrijk onderdeel van effectieve instructie is dat leerlingen goede feedback krijgen. De feedback van de leerkracht moet vooral gericht zijn op het stimuleren van de meta-cognitie. Door leerlingen inzicht te geven in het strategiegebruik bij het spellen, kunnen zij zich hiervan bewust worden. Op deze manier worden zij zelf eigenaar van hun leerproces wat hun resultaat ten goede zal komen. Bij dove en slechthorende leerlingen is het van extra groot belang dat zij veel ervaring opdoen met het schrijven van zinnen en teksten, die samen worden besproken en worden gereviseerd. Hierbij is het van belang dat leerlingen feedback krijgen op grammatica, woordgebruik en zinsbouw. De rol van de leerkracht moet er op gericht zijn het bewust maken van de transfer van de NGT naar de geschreven Nederlandse taal, van het lezen naar het schrijven en van de oefensituatie naar de vrije situatie met gebruik van de aanpakken 'chainen' en 'sandwichen' (Wauters et al., 2007). Daarnaast heeft het geven van feedback door leerlingen onderling een positief effect op de leerprocessen van beide partijen.

2.5 Hoe kan social media ondersteunen binnen het spellingonderwijs aan D/SH leerlingen?

2.5.1 wat is social media?

Nationaal en internationaal zijn er verschillende definities van social media in omloop. Wat in alle definities naar voren komt is dat er sprake is van twee-richting verkeer; je haalt informatie en je brengt informatie. Ieder individu kan zelf publiceren en kennis delen. Iedereen kan daar op reageren, waardoor levendige interactie ontstaat.

Mijland (2012) omschrijft social media als: *Een online gereedschapskist met digitale middelen die het mogelijk maken om tijd- en plaats onafhankelijk samen te werken, te communiceren en te leren.*

2.5.2 Welke doelstellingen van social media worden er gebruikt binnen het onderwijs?

Binnen het onderwijs worden landelijk vier doelen van social media nagestreefd, te weten:

- 1) *Schoolprofilering*. Hierbij wordt extern gecommuniceerd, bijvoorbeeld bij het werven van nieuwe leerlingen.
- 2) *Professionalisering*. Hierbij wordt informatie uitgewisseld met andere professionals.
- 3) *Contactbevordering*. Vanuit dit doel wordt interne communicatie tussen school, leerlingen en ouders nagestreefd.
- 4) *Onderwijsondersteuning*. Ter ondersteuning van het primaire proces.

Met name bij scholen en onderwijsgevers die didactische concepten gebruiken waarin de leerling en het leerproces centraal staan, activerende werkvormen worden gebruikt en interactie en communicatie een belangrijke rol spelen, heeft social media een duidelijke meerwaarde. Door verschillende social media te gebruiken kan een persoonlijke leeromgeving worden gecreëerd. Verder stimuleren social media vaardigheden die in de huidige samenleving van groot belang zijn: kunnen denken in patronen, samenwerken, informatievaardigheden opdoen en problemen kunnen oplossen (Mijland, 2012).

2.5.3. Op welke manier kan social media een meerwaarde hebben binnen het spellingonderwijs aan D/SH leerlingen?

De levendige interactie die wordt omschreven binnen de definitie van 'social media' zal tot gevolg hebben dat er een betekenisvolle geschreven interactie is. Hierbij kunnen leerlingen orthografische informatie inzetten waarbij spelling wordt geoefend op zinsniveau, en woordbeeld- en spellingstrategieën kunnen worden geoefend. Het werken met de computer heeft tot gevolg dat er directe feedback is op de schrijfwijze van de woorden middels de spellingcontrole. Dit kan een meerwaarde hebben binnen het spellingonderwijs aan D/SH leerlingen mits hierbij wordt voldaan aan de voorwaarden voor effectief spellingonderwijs aan D/SH leerlingen.

Hoofdstuk 3 Opzet van onderzoek

In het theoretisch kader is vanuit de literatuur de spellingsontwikkeling van dove en slechthorende leerlingen beschreven. Daarnaast is vanuit de literatuur beschreven wat de onderwijsbehoeftes zijn van deze doelgroep op het gebied van spelling, wat effectief spellingonderwijs inhoudt voor hen en in hoeverre social media als lesmiddel tegemoet kan komen aan deze behoeftes.

Binnen dit uitvoerende gedeelte wordt gezocht naar een antwoord op de centrale vraagstelling: **Op welke manier kan social media een verbetering van het spellingonderwijs aan dove en slechthorende leerlingen opleveren?**

15

Om antwoord te kunnen geven op deze centrale vraagstelling is het onderzoek gericht op twee doelgroepen; het team van de unit D/SH en leerlingen uit de bovenbouwgroepen van deze unit. In de eerste onderzoeksvraag werden ideeën en mogelijkheden van de unit voor mogelijke invoering van social media binnen de lessen onderzocht. De informatie die hierbij werd gegeven plus de literatuur waren basis voor onderzoeksvraag twee en drie, waarbij is onderzocht wat de ideeën van leerlingen waren omtrent social media en computergebruik bij het spellen. Hierbij is een experiment ingezet om te kijken wat het effect van social media was op de spellingmotivatie, spellingstrategieën en resultaten. Dit experiment heeft vorm gekregen middels een zelfontworpen klassenblog.

Hieronder wordt per onderzoeksvraag beschreven wat de samenstelling is van de onderzoeksgroepen, welke onderzoeksstrategieën worden gebruikt, welke instrumenten daarbij worden ingezet en de wijze waarop de validiteit wordt gewaarborgd.

Onderzoeksvraag 1: welke ideeën en mogelijkheden ziet het team van de unit D/SH bij de mogelijke invoering van social media?

Gezien het feit dat dit onderzoek een innovatief karakter heeft en er internationaal nog geen bruikbare, concrete onderzoeksgegevens bij dove en slechthorende leerlingen bekend zijn, is er middels vragenlijsten (bijlage 1) en interviews (bijlage 2) bij het team van de unit D/SH op de Enkschool geïnventariseerd wat de ideeën waren over de inzet van moderne multimediale middelen bij het les geven, en bekeken in hoeverre er draagvlak is voor het mogelijk invoeren van social media binnen de lessen. De kans dat dit experiment een vervolg krijgt, mits het succesvol zou blijken, werd hierdoor vergroot.

Om het team mee te nemen in dit proces, heb ik eerst een presentatie gegeven. Daarbij heb ik vanuit de verlegenheidssituatie helder gemaakt wat de doelstelling was van dit onderzoek. Deze informatie gaf collega's richtlijnen bij het invullen van de vragenlijst. Alle collega's van de unit D/SH werd gevraagd deze lijst in te vullen. Het gaat hierbij om een multidisciplinair team van 32 mensen dat bestaat uit dove en horende leerkrachten, logopedistes, assistenten, een IB'er, een orthopedagoge, een unitleider, speltherapeute en een fysiotherapeut. Hierbij is gekozen voor vragen met een open karakter. Het doel van dit open karakter was mensen tot denken aan te zetten en deze gedachten op papier te laten zetten. Op deze manier kon eenieder op een positieve manier een toegevoegde waarde hebben aan het totale beeld, ongeacht kennis of ervaring op dit gebied en zette mensen aan het denken. Bovendien vergrootte dit de validiteit van het onderzoek. Deze lijst heeft 12 respondenten opgeleverd.

De ingevulde vragenlijst en de literatuur zoals beschreven in het theoretisch kader, zijn leidraad geweest voor de inhoud van de interviews die vervolgens werden afgenomen bij vijf collega's uit de unit. Dit zijn allen leerkrachten die werken met verschillende leeftijdsgroepen. Een collega is direct betrokken bij het experiment. De keuze hiervan is op basis van interesse in het onderwerp en ingevulde vragenlijsten genomen. Daarbij werd doorgevraagd op de visie van leerkrachten op effectief spellingonderwijs aan D/SH leerlingen en wat dit betekent voor hun handelen. Bovendien werden motieven en opvattingen besproken rondom de doelstellingen die social media hebben, en op welke manier deze kunnen bijdragen aan het functioneel geletterd worden van deze doelgroep. In het kader van de module 'meervoudige geletterdheid en leesbegrip' is er al met een aantal collega's gepraat over hun visie op meervoudige geletterdheid en daarbij de huidige en toekomstige inzet van multi media binnen ons onderwijs. Dit had het denken over dit onderwerp al op gang gebracht. Binnen deze module heb ik, als onderzoeker, mijn eigen visie op meervoudige geletterdheid gevormd en de visie binnen de school geformuleerd. Ook deze kennis is tijdens de interviews meegenomen. Het doel van deze interviews was verder te kunnen achterhalen welke ideeën er waren rondom de digitale leeromgeving, sparren over de toekomst van ons onderwijs en mensen aan het denken te zetten over de toekomst van ons onderwijs.

Onderzoeksvraag 2: Welke onderwijsbehoeften hebben D/SH leerlingen op het gebied van spellingonderwijs?

Deze onderzoeksvraag richtte zich op de dove en slechthorende leerlingen van de groepen 7 en 8 van de Enkschool. Slechthorende leerlingen hebben een gehoorverlies tussen de 35 decibel (dB) en 80 dB, een leerling wordt 'doof' genoemd bij een gehoorverlies van meer dan 80 dB. Het ging hierbij om een groep van 18 leerlingen in de leeftijd van 9 tot en met 12 jaar, waarvan tien leerlingen een indicatie 'doof' hebben en acht als 'slechthorend' zijn geïndiceerd. Deze groep is een samenwerkingsgroep die is samengesteld op leeftijd waarbinnen tweetalig onderwijs wordt geboden; Nederlandse Gebaren Taal (NGT) en gesproken Nederlands ondersteund met gebaren (gNL/NmG). Voor ongeveer 6 leerlingen is de NGT de eerste taal en gNL de tweede, voor de rest is dit andersom, voor alle leerlingen is NGT de meest toegankelijke taal. Afhankelijk van de onderwijsbehoefte van de leerling wordt het taalaanbod afgestemd, waarbij wordt gestreefd naar een verdeling van 50% NGT en 50 % gNL/NmG als instructietaal. De vakken worden ingedeeld op niveau en/of taal. Binnen de spelling- en schrijflessen zijn de groepen geformeerd op niveau; observaties en scores van CITO spelling speciale leerlingen (LOVS) zijn hierbij leidraad, de leerkracht stemt de instructie (-taal) op de groep en/of individuele leerling af. De toetsresultaten van de meest recente spellingtoets geven aan dat ongeveer 40% van de D/SH leerlingen spelt op leeftijdsniveau. De achterstanden zijn gemiddeld een jaar, 2 leerlingen hebben een achterstand van meer dan 2 jaar

Om de beginsituatie van de leerlingen omtrent het gebruik van social media, de motivatie voor de huidige spellinglessen en de gebruikte leerstrategieën in kaart te kunnen brengen, kregen de leerlingen een zelf ontworpen lijst met stellingen waarop ze konden aangeven middels een 3-punts schaal, of ze het wel of niet eens waren met deze stelling. Deze stellingen zijn geformuleerd vanuit het theoretisch kader.

Om antwoord te kunnen geven op bovenstaande onderzoeksvraag was het allereerst van belang dat de experimentgroep zich bewust werd van de leerstrategie die zij gebruiken bij het spellen. De leerlingen zijn gewend te reflecteren op hun handelen en resultaten, de leerkrachten van deze groep creëren veelvuldig en structureel situaties waarbinnen de leerlingen wordt gevraagd feedback op zichzelf en elkaar te geven, een groot aantal past dit al zelfstandig toe. Voor, tijdens en na de experimentperiode heeft de onderzoeker deze bewustwording gestimuleerd middels feedback, instructies en gesprekken met de leerlingen. Hierbij is gehandeld vanuit de handelingsgerichte werkwijze, de HGW-aanpak, die wordt gebruikt binnen de school (Pameijer & van Beukering, 2007).

Onderzoeksvraag 3: Wat is het effect van het gebruik van social media op de spelling bij leerlingen na een experimentperiode?

Ook deze onderzoeksvraag richtte zich op de groep leerlingen zoals beschreven bij onderzoeksvraag 2. Het doel van deze onderzoeksvraag was helder te krijgen wat het effect is van het gebruik van social media op de inzet van leerstrategieën bij het spellen, de motivatie voor de lessen en de toe- of afname van het aantal fouten binnen de spelling en de grammatica. Het ging hierbij om een experiment. Het experiment bestond uit een zelfontworpen klassenblog via Edmodo, een plek waar mensen elkaar online kunnen ontmoeten. Hierin was een bibliotheekgedeelte gemaakt waarop ik wekelijks informatie plaatste over onderwerpen die in de klas werden besproken. Ik plaatste behandelde teksten, tweelingteksten over dit onderwerp en (extra) beeldmateriaal hierover. Daarnaast werden er roosters, weekbrieven en foto's gedeeld. In het chatgedeelte konden kinderen met elkaar in hun vrije tijd thuis en op school chatten over de informatie die in de bibliotheek werd gevonden of over andere onderwerpen die ze bezig hield. Ouders zijn hierover vooraf geïnformeerd (zie bijlage 3.4). De lessen binnen het experiment heb ik zelf, als onderzoeker, gegeven. De zes leerkrachten en logopedistes die bij onderzoeksgroep betrokken zijn, hadden ook een account waarmee ze konden inloggen en mee lezen en chatten. Ook leverden zij informatie aan die geplaatst kon worden binnen de digitale bibliotheek.

De experimentperiode duurde vier weken, waarvan twee lesweken en twee vakantieweken. Om een goed effect te kunnen meten op de spellingresultaten, was het aanvankelijk de bedoeling het experiment gedurende een periode van minimaal zes lesweken uit te voeren, zoals een handelingsplanperiode ook voorschrijft. Er zou hierbij een controle- en experimentgroep worden gebruikt. In dat geval zou een CITO-spelling toets afgenomen kunnen worden om te meten of er daadwerkelijk resultaat kon worden aangetoond op het spellingresultaten. Gezien het feit dat er echter te weinig tijd zat tussen het goedgekeurde plan en de inleverdatum van dit onderzoek, werd ik noodgedwongen beperkt in de experimenttijd; de CITO spelling-toets kon niet worden gebruikt en er is gekozen om met alle kinderen de klassenblog in te zetten als hulpmiddel bij de spellinglessen.

Er zijn zes lessen van 45 minuten aan de klassenblog besteed, waarbij de leerlingen chatten via de klassenblog. De instructie was beperkt maar expliciet en werd tweetalig volgens het directe instructiemodel gegeven. De instructies waren vooral gericht op de aanpak. Er werd door leerkracht en door leerlingen onderling feedback op elkaar gegeven. De feedback van de leerkracht op de leerling was gericht op proces en op zelfregulatie, de feedback van de leerlingen werd vooral op de taak gegeven (van der Wolf & van Beukering, 2011).

Na de experimentperiode beantwoordden de leerlingen opnieuw dezelfde stellingen, zoals beschreven bij onderzoeksvraag 2. Door de antwoorden op deze stellingen voor en na de experimentperiode met elkaar te vergelijken, kon worden geconcludeerd of de leerlingen van mening zijn dat dit lesmiddel aansluit bij hun onderwijsbehoefte. Er werd ook gemeten in hoeverre social media motivatie-verhogend werkt. Daarnaast kon de lijst de leerlingen en de onderzoeker inzicht geven in de leerstrategieën die de leerlingen gebruiken bij het spellen.

Om het aantal fouten bij het schrijven van woorden te kunnen meten is informatie gebruikt uit een zelf ontworpen logboek (bijlage 3.3.1 en 3.3.2). In dit logboek werden geschreven zinnen uit de klassenblog verzameld, zowel tijdens de lessen als de communicatie in de vrije tijd. Er is gekeken of, en zo ja wat de verschillen in deze schriftelijke communicatie waren.

Aan de hand van alle informatie en resultaten uit deze drie onderzoeksvragen zijn vervolgens conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan welke gecommuniceerd gaan worden met alle betrokken. Op deze manier wordt vanuit een ethische grondhouding valide getrianguleerd.

Hoofdstuk 4 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de onderzoeksvragen 1, 2 en 3 beschreven. Daarbij worden de feiten geanalyseerd en vergeleken met de literatuur die is beschreven in het theoretisch kader. De uitgewerkte vragenlijsten en interviews zijn weergegeven in de bijlages 1.1 tot en met 3.4. De kaders die zijn aangebracht in de antwoorden, komen voort vanuit de literatuur. Er worden ook een aantal citaten uit interviews weergegeven.

Onderzoeksvraag 1: Welke ideeën en mogelijkheden ziet het team van de unit D/SH bij de mogelijke invoering van social media?

De gegevens die informatie opleveren voor deze onderzoeksvraag komen uit de vragenlijst (zie bijlage 1.1) en de interviews (zie bijlage 1.2). Dit is hieronder samengevat weergegeven. Per deelvraag wordt verwezen naar de uitgewerkte bijlages.

19

4.1.1. Wat is, volgens het team van unit D/SH, nodig om D/SH leerlingen functioneel geletterd te maken?

“Kritisch om kunnen gaan met wat je leest, vraagt metacognitieve vaardigheden; dat is het einddoel van ons onderwijs, en dat is voor onze leerlingen extra lastig!”

Motivatie

De helft van de respondenten benoemt het belang van motivatie (zie bijlage 1.1). Daarbij geven ze aan dat het belangrijk is dat er wordt uit gegaan van motivatie, van interesses van de leerlingen, dat je moet aansluiten bij de actualiteiten en dat er een uitdagende leeromgeving wordt geboden. Een geïnterviewde geeft aan dat het bij D/SH leerlingen van groot belang is dat er wordt herhaald, maar dat je daarbij moet blijven zoeken naar uitdaging in het lesaanbod. Het gevaar bij te veel herhalen is dat de motivatie verdwijnt. Een andere collega geeft aan dat je leerlingen moet stimuleren tot intrinsieke motivatie om zich schriftelijk te willen uiten.

Visualiseren

Slechts twee respondenten formuleren expliciet het belang van het visualiseren binnen het onderwijs aan D/SH leerlingen. Binnen de onderwijspraktijk is visualiseren een vanzelfsprekendheid. Daarom valt te verwachten dat om deze reden er niet over geschreven is. Een collega zegt dat het belangrijk is dat je woordenschat koppelt aan gebarenschat en geschreven taal.

Aanpak

Iedereen heeft duidelijke ideeën over de aanpak die nodig is bij D/SH leerlingen om geletterd te worden. Daarbij komt duidelijk naar voren dat er functionele schrijfopdrachten moeten worden gegeven. Het lees-, taal- en spellingonderwijs moet betekenisvol zijn, er moet veel aandacht zijn voor de inoefening en rolmodellen moeten worden ingezet ter vergroting van motivatie en betrokkenheid. Daarnaast, wordt aangegeven, is het wenselijk dat er een koppeling komt tussen het taal-, lees en spellingonderwijs, omdat je op die manier de effectiviteit vergroot. Alle vaardigheden moeten expliciet worden aangeboden, omdat leerlingen beperkt gebruik kunnen maken van het incidenteel leren.

Tijd

Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan dat tijd een belangrijke factor is in het doel D/SH leerlingen functioneel geletterd te maken. Daarbij is het van belang dat er veel leeskilometers worden gemaakt, dat er veel wordt herhaald en dat er veel aandacht is voor zinsbouw. Iedereen is het erover eens dat het van groot belang is dat er vroeg wordt begonnen met ontdekken en aanbieden van taal en dat woordenschat daarin een belangrijke plek moet krijgen. Eén collega geeft aan dat het team meer tijd moet nemen om meer kennis te krijgen over de vaardigheden die leerlingen nodig hebben functioneel geletterd te worden en hierover als team en met leerlingen in gesprek te gaan.

Samenvattend kan worden gezegd dat alle collega's het belangrijk vinden dat er veel tijd wordt besteed aan taal in het algemeen, waarbij vroeg wordt begonnen met het aanbieden van taal. Woordenschat neemt hierbij een belangrijke plek in. Onderzoek heeft uitgewezen dat de woordenschat een belangrijke voorspeller is bij het leren lezen en spellen van leerlingen, en dat deze bij D/SH leerlingen laag is (Stahl & Nagy, 2005; Flanigan & Greenwood, 2007; Vellutino, Fletcher, Snowling & Scanton, 2004). Daarnaast onderstreept de helft van de collega's het belang van expliciete uitleg bij deze doelgroep vanuit het gebrek aan incidenteel leren. Het merendeel geeft aan dat onderwijs aan D/SH leerlingen functioneel en betekenisvol moet zijn en uitgaan van motivatie.

4.1.2. Op welke manier maken zij gebruik van digitale leeromgeving binnen hun lessen?

Welke middelen worden gebruikt en hoe worden deze gebruikt?

Alle collega's hebben een digibord in de klas en gebruiken deze ook (zie bijlage 1.1.2.). Alhoewel ik weet dat in alle groepen computers worden gebruikt voor de leerlingen, benoemt maar één collega dit expliciet. Daarbij worden programma's en websites gebruikt als schoolbordportaal, Nieuwsbegrip, Gynzy, Rekenweb en geeft één collega aan dat ze digitaal prentenboeken bekijkt met de leerlingen. Geen van de collega's gebruikt social media als lesmiddel. Collega's in de bovenbouw gebruiken de computer om informatie op te zoeken, een presentatie te maken en bij taal- en schrijfp opdrachten

Wat valt hen op bij het gebruik hiervan?

Bij veel collega's valt op dat leerlingen meer betrokken zijn en beter geconcentreerd als er digitale middelen worden gebruikt. Een aantal collega's geeft aan dat dit afhankelijk is van de website. Het inzetten van bewegende beelden verrijkt het lesaanbod en verduidelijkt veel. Het gebruik ervan wordt door veel leerlingen als vanzelfsprekend ervaren, maar de vaardigheden van het computergebruik bij de leerlingen is erg divers. Door collega's van de bovenbouw wordt aangegeven dat leerlingen het moeilijk vinden hoe om te gaan met de (hoeveelheid) informatie. Leerlingen weten niet goed hoe ze informatie moeten zoeken en kunnen moeilijk verbanden leggen.

4.1.3. Welke voor- en nadelen zien zij bij de mogelijke inzet van social media bij D/SH leerlingen?

“Ik denk dat social media bij elke leerling past! Je moet alleen goed kijken naar de leerbehoeftes van de leerling en daar je onderwijs op afstemmen!”

Voordelen.

Het team van de Enkschool is unaniem van mening dat social media kansen biedt bij het communiceren van en met D/SH leerlingen en hun ouders (zie bijlage 1.1.3). Hierbij worden alle vier doelen (zie 2.5.2.) benoemd als kansen. Juist voor auditief beperkten is het belangrijk digitale vaardigheden te ontwikkelen omdat hiermee de wereld om te communiceren wordt vergroot. Daarnaast noemen veel collega's dat deze vorm van interactie aansluit bij de interesse en de beleavingswereld van de doelgroep, en dat valt te verwachten dat vanuit deze motivatie de resultaten verbeteren en schrijfoopdrachten functioneler worden. Social media zou een middel kunnen zijn om beter aan te sluiten bij de individuele leerstijlen van een kind. Social media wordt gezien als een plek waar leerlingen leren zoeken en omgaan met informatie. Dit voordeel wordt ook aangegeven bij de doelstelling van schoolprofilering, professionalisering en contactbevordering. Deze doelstelling brengt met zich mee dat ouders meer betrokken raken bij het onderwijs van hun kind, waardoor de kennis over de handicap van hun kind en de werkwijze van de school, zich vergroot.

Nadelen.

Het team van de unit D/SH denkt dat social media negatief kan zijn voor de sociaal emotionele ontwikkeling. Zij noemen onze groep kwetsbaar waardoor er een verhoogd risico is voor verkeerde sociale omgangsvormen en verslavingsgevaar. Ook wordt genoemd dat leerlingen gefrustreerd kunnen raken als ze de informatie niet goed kunnen selecteren of als ze zich gaan meten aan de spelling van andere leerlingen.

Als didactische nadelen wordt aangegeven dat er mogelijk minder gesproken Nederlands wordt gebruikt tijdens de lessen en dat leerlingen 'sms-taal' ontwikkelen wat de kwaliteit van de spelling negatief beïnvloedt. Verder geven ze aan dat er hierdoor het gevaar van individualistisch onderwijs ontstaat en dat het moeilijk is te checken of de informatie is overgekomen. Voor het handelen als leerkracht wordt door een groot aantal mensen aangegeven dat zij tekort schieten in hun eigen vaardigheden, dat het veel tijd vraagt om deze kennis te vergaren en de lessen goed voor te bereiden. Bovendien zijn er twijfels over het feit of het netwerk binnen school klaar is voor mogelijke implementering.

Het valt hierbij op dat de voor- en nadelen niet toegespitst zijn op de spellingsvaardigheden, maar dat deze meer liggen op de communicatie in het algemeen; communicatie tussen school en ouders, tussen leerkrachten en leerlingen, en tussen leerlingen onderling. Hieruit kan worden geconcludeerd dat het team vindt dat de vaardigheden die er mee worden ontwikkeld wel binnen de school moeten worden aangeboden op alle niveaus, maar dat social media niet specifiek aan het spellingonderwijs gekoppeld hoeven worden. Collega's geven aan dat, door het nadenken over dit onderwerp, zij aan het denken worden gezet over mogelijke verbetering op dit punt binnen hun lesgeven en proberen dit ook toe te passen.

4.1.4. Wat kunnen zij als persoon bijdragen aan het functioneel geletterd worden van D/SH leerlingen binnen een digitale wereld?

Wat dragen collega's van de unit D/SH als persoon en professional bij?

Collega's geven aan dat zij kennis en ervaring hebben over en met de taalontwikkeling van D/SH leerlingen (zie bijlage 1.1.4). Op deze manier kunnen zij doelbewust hun lesgeven inrichten en de leerlingen goed begeleiden in hun leerproces. Een aantal collega's geeft aan dat ze zelf erg enthousiast zijn voor de Nederlandse taal en graag lezen en dat ze daardoor een rijk taalaanbod kunnen bieden (zie bijlage 1.4).

Welke verbeterpunten geven zij aan?

Eén collega geeft aan dat ze geïnteresseerd is in de digitale wereld en goede digitale vaardigheden heeft. Een groot aantal collega's geeft aan dat zijn eigen kennis op het gebied van inzet digitale middelen en social media en het gebruik hiervan te beperkt is en zij de mogelijkheden binnen hun onderwijs niet optimaal benutten. Iedereen ziet het nut en de noodzaak van het verbeteren van deze vaardigheden zowel bij zichzelf als bij de leerlingen, en wil zich daarin ontwikkelen. Daarvoor is het belangrijk dat de school en het team een inhoudelijke visie ontwikkelt op het gebruik van digitale middelen, en beleid maakt waarin geld en ruimte beschikbaar wordt gesteld voor scholing van het personeel. Zij willen dat hierin keuzes worden gemaakt op inhoudelijke gronden, waarbij iedereen een scala aan basisvaardigheden ontwikkelt en waarbij een aantal mensen binnen de school zich specialiseert en adviseert.

Veel respondenten geven aan kennis en ervaring te hebben met de doelgroep. Om het doel 'functioneel geletterd zijn' te behalen zijn zij van mening dat het voor D/SH leerlingen belangrijk is om leerlingen al op jonge leeftijd taal functioneel te laten gebruiken met veel aandacht voor begrip en woorden-/gebarenschat. Uit veel onderzoeken is gebleken dat woordenschat een voorspeller is voor de lees- en spellingsvaardigheden (Stahl & Nagy, 2005; Flanigan & Greenwood, 2007). Vellutino, Fletcher, Snowling en Scanton (2004) hebben aangetoond dat de beperkte woordenschat van deze doelgroep een van de hoofdredenen is dat de lees- en spellingsresultaten achter blijven bij dat van horende leerlingen. Daarbij moeten betekenisvolle opdrachten worden gegeven en middelen worden ingezet die passen bij de belevingswereld van hen. Rasinski & Pasak (2000) en Smits & Braams (2006) ondersteunen dit aspect.

Het team geeft aan dat eigen kennis en vaardigheden op het gebied van multimedia tekort schiet, maar dat zij de meerwaarde van het gebruik ervan zien en bereid zijn zich hierin te ontwikkelen. Daarvoor is het van belang dat er op schoolniveau visie en beleid wordt gemaakt op onderwijsinhoudelijke gronden en dat de school faciliteert in tijd en geld. Hierin moeten ouders worden meegenomen. Op deze manier kunnen we hen erbij betrekken en optimaal leren van elkaar.

“ Het is erg belangrijk dat we ouders meenemen in dit proces. Bij alles wat ik nu zeg, denk ik: ouders! “

Onderzoeksvraag 2: Welke onderwijsbehoeften hebben D/SH leerlingen op het gebied van spellingonderwijs?

De resultaten voor de antwoorden op onderstaande deelvragen staan weergegeven in bijlage 2.1

4.2.1. Hoe ervaren de leerlingen de lessen waarin spelling wordt geoefend?

Aan het begin van de onderzoeksperiode hebben alle leerlingen een vragenlijst ingevuld (bijlage 2.1). Een aantal items meet de motivatie voor de spellinglessen. Deze zijn hieronder weergegeven.

			J	?	N
motivatie	1	De spellinglessen (Taal op Maat) zijn leuk	1	7	10
	3	De Nieuwsbegrip schrijflessen zijn leuk	6	2	10
	5	Ik werk graag met BLOON	11	5	2

(bijlage 2.1.2)

Wat opvalt bij het bekijken van deze scores is dat de leerlingen graag werken met BLOON, een individuele manier van visueel spellen waarbij de schrijfwijze van woorden wordt ingeoefend door er naar te kijken, na te typen en zelf te controleren. Hierbij wordt vooraf kort uitleg gegeven over de spellingscategorie. Daarnaast geeft een groot aantal leerlingen duidelijk aan dat de lessen spelling Taal op Maat niet leuk zijn. Bij het beoordelen van de Nieuwsbegrip schrijflessen voegden de twijfelende leerlingen mondeling toe dat hun motivatie afhankelijk is van de opdracht.

4.2.2. Welke spellingstrategieën gebruiken D/SH leerlingen tijdens het spellen?

			J	?	N
leerstrategie	7	Door woorden te lezen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	8	Door woorden uit te spreken, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	7	5	6
	9	Door woorden te vingerspellen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	9	6	3
	10	Door woorden vaak te schrijven onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	11	Spellingsregels helpen me bij het schrijven van woorden	7	7	4
	13	De computer helpt mij woorden en zinnen goed te schrijven	6	8	4
	14	Als ik op de computer zie dat een woord fout is geschreven, verbeter ik meteen mijn fout.	4	9	5
	22	Ik denk dat ik door te gaan chatten, beter ga spellen	5	10	3

(bijlage 2.1.2)

Op de stellingen rondom de leerstrategieën scoren de leerlingen hoog op de items 7 en 10; veel lezen en veel schrijven helpt hen bij het onthouden van de schrijfwijze van woorden. Hieruit blijkt ook dat zij deze leerstrategie al bewust toepassen.

Leerlingen zijn verdeeld over het feit of spellingregels hen helpt woorden beter te onthouden. Dit geldt ook voor het uitspreken van woorden bij het spellen.

Negen leerlingen geven aan dat vingerspellen hen helpt bij het schrijven van woorden. Daarbij moet worden opgemerkt dat dit niet in verband staat met de mate van doofheid; zowel leerlingen die NGT als eerste taal hebben, als leerlingen waarvan gesproken Nederlands de eerste taal is, beoordelen dit positief. Er kunnen daarom geen conclusies getrokken worden uit de mate van doofheid en de behoefte aan visuele ondersteuning in de vorm van vingerspelling.

4.2.3. Welke spellinginstructie ervaren zij als zinvol?

			J	?	N
instructie	2	Taal op Maat-oefeningen helpen me onthouden hoe ik woorden moet schrijven	6	10	2
	4	Nieuwsbegrip schrijflessen helpen me hoe ik woorden moet schrijven	9	5	4
	6	BLOON helpt me onthouden hoe ik woorden moet schrijven	13	4	1
	15	Ik ga beter spellen als de juf me spellingregels uitlegt.	6	6	6
	16	Ik ga beter spellen als de juf me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven	14	4	0
	17	Ik ga beter spellen als de juf een woord of zin goed uitspreekt	5	7	6
	18	Ik ga beter spellen als een ander kind me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven	10	5	3
	19	Ik ga beter spellen als de juf een woord vingerspelt en gebaart	14	2	2
	20	Ik ga beter spellen als de juf mijn fouten verbetert	15	3	0

24

Het valt op dat een groot aantal leerlingen waarde toekent aan visuele instructie. Zowel BLOON als het zelf schrijven, vingerspellen en gebaren zijn vormen van visuele instructie. Een groot aantal leerlingen vindt het prettig als de fouten worden verbeterd door anderen. Een groot aantal leerlingen weet niet of deze onderwijsbehoefte afhankelijk is van de methode, of zijn zich hier onvoldoende bewust van.

4.2.4. Aan welke voorwaarden voor effectief lees- en spellingsonderwijs aan D/ SH wordt voldaan op de Enkschool en wat heeft dat tot nu toe opgeleverd?

Binnen de Enkschool wordt voor het vierde jaar leesonderwijs gegeven volgens de evidence based uitgangspunten zoals beschreven in LIST, een leesinterventietraject voor scholen met een totaalbenadering. Eerder onderzoek (Julius, 2011) heeft uitgewezen dat deze manier tegemoet komt aan de voorwaarden voor effectief leesonderwijs aan D/SH leerlingen. Dit heeft tot resultaat dat praktisch alle leerlingen gemotiveerde lezers zijn en 80% van de D/SH leerlingen vanaf groep vijf technisch leest op leeftijdsadequaat niveau of daarboven. Het leesniveau is hierbij uitgangspunt voor het slagen van het spellingonderwijs aangezien de leerlingen woordbeelden kunnen opslaan die gebruikt kunnen worden bij de woordbeeldstrategie tijdens het spellen.

Voor spelling wordt de methode Taal op Maat spelling gebruikt. Deze methode gaat uit van fonologie en biedt spellingsregels aan. Daarbij is er korte uitleg over de betekenis van de woorden vanuit het directe instructiemodel en worden ze aangeboden volgens analogie; hierdoor kunnen er geen semantische of betekenisvolle relaties worden gelegd tussen de woorden. Er wordt veel op woordniveau geoefend, woorden worden een periode intensief geoefend, maar weinig herhaald. Hierbij wordt op alle vier spellingstrategieën een beroep gedaan.

Deze methode wordt aangevuld met BLOON; een visuele manier van inslijpen door woorden te bekijken, lezen, omdraaien, opschrijven en nakijken. Aangezien de leerlingen hierbij orthografische informatie in kunnen zetten en er geen spellingregels worden uitgelegd, wordt hierbij het grafeemelement aangesproken vanuit de analogiestrategie. Ook hierbij geldt dat een periode intensief wordt geoefend op woordniveau maar beperkt wordt herhaald.

Daarnaast wordt twee keer per week gewerkt met Nieuwsbegrip schrijven. Hierbij worden procesmatige, doelgerichte en betekenisvolle schrijfoopdrachten gegeven waarbij de leerkracht model staat en voordoet hoe de leerlingen de taak kunnen aanpakken. Daarbij oefenen de leerlingen vooral in elkaar feedback geven op de taak en het reviseren van eigen werk naar aanleiding van die feedback. Hierbij wordt de koppeling tussen grafemen en betekenis vergroot en worden geheugenstrategieën, die gebruikt worden bij het spellen, geoefend. Dit heeft tot resultaat dat 40 % van de leerlingen op de CITO spelling leeftijdsadequaat presteert, 60 % loopt achter. De achterstanden zijn gemiddeld een jaar, 2 leerlingen hebben een achterstand van meer dan 2 jaar.

Uit analyses van handmatig en computer geschreven teksten valt op dat de zinnen kort en eenvoudig zijn, dat er spelfouten worden gemaakt die deels zijn te verklaren vanuit de doofheid of slechthorendheid, en werkwoorden niet goed worden vervoegd. Verder wordt er bij een aantal leerlingen grammatica gehanteerd van de NGT, bijvoorbeeld: *Buiten vriest het, ik heb zin om te schaatsen – buiten vries, ik zin schaats ik.*

Door bovenstaande gegevens te leggen naast de voorwaarden voor effectief spellingonderwijs aan D/SH leerlingen, blijkt het volgende:

- De uitgangspunten van LIST voldoen aan deze voorwaarden; er wordt voldaan aan het rijke tweetalige taalaanbod waarbij vanaf een jonge leeftijd aandacht is voor (creatief) schrijven.
- Deze uitgangspunten hebben ook tot gevolg dat er wordt les gegeven vanuit het directe instructiemodel; de expliciete instructie die hieraan gekoppeld is geeft leerkrachten de gelegenheid effectieve leerstrategieën aan te bieden en aandacht te besteden aan de transfer van woorden, die bij D/SH leerlingen niet automatisch verloopt. Leerlingen geven aan dit als prettig te ervaren en visueel aanbod goed op te pakken.
- De goede leesresultaten hebben een positieve invloed op de woordenschatontwikkeling, welke essentieel is bij het spellen volgens woordbeeld- en analogieprincipe. Een groot aantal kinderen is zich hier al bewust van en probeert deze in te zetten bij het spellen.
- Taal op Maat en BLOON zijn lesmethodes die deels tegemoet komen aan deze voorwaarden, vanuit het feit dat de leerlingen hierbij orthografische informatie in kunnen zetten bij het spellen. Er wordt hierbij van de leerlingen echter ook verwacht dat fonologische en regelstrategieën worden toegepast. Gezien het feit dat D/SH leerlingen beperkt gebruik (kunnen) maken van fonologie, valt ter discussie te stellen of spellingregels uitgelegd moeten worden. Leerlingen ervaren dit echter (nog) niet of zijn zich hier onvoldoende bewust van.
Bij Nieuwsbegrip schrijven worden woorden betekenisvol aangeboden binnen context en in semantische contexten geoefend.

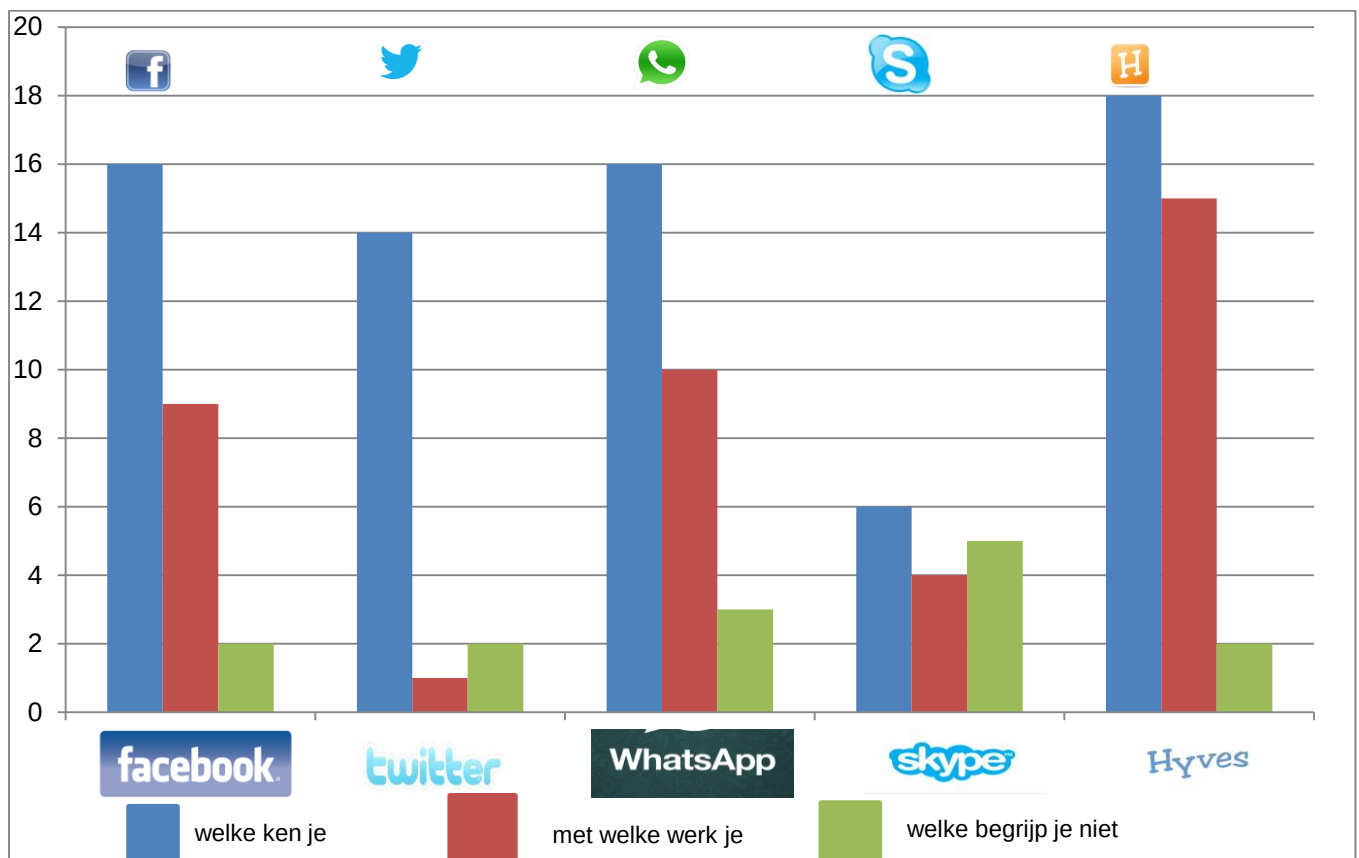
Onderzoeksvraag 3: Wat is het effect van het gebruik van social media op de spelling bij leerlingen na een experimentperiode?

4.3.1. Hoe is het social media- gebruik van D/SH leerlingen?

Om te weten te komen wat het gebruik van social media door de leerlingen is, hebben ze een groot aantal logo's te zien gekregen waar de definitie social media op van toepassing is. Ze kunnen daarbij aangeven welke ze kennen, met welke ze werken en welke ze wel willen gebruiken, maar niet begrijpen. Ook hebben ze kunnen aangeven hoeveel tijd ze per schooldag en in het weekend besteden aan de computer (zie bijlage 3.1).

Iets meer dan de helft van de groep zit op een schooldag minder dan een half uur achter de computer. De rest besteedt hieraan tussen een half uur en een uur en slechts twee leerlingen meer dan een uur per dag. In het weekend wordt door de helft van de leerlingen tussen een half uur en een uur gebruik gemaakt van de computer. Nog steeds zijn er slechts twee leerlingen die langer dan een uur aangeven. Er is niet gemeten hoeveel tijd er daadwerkelijk wordt besteed aan social media.

26

grafiek 1: beginsituatie kennis social media G78AB Enkschool, feb.2013

Alle leerlingen kennen Hyves en ook een groot aantal werkt hier mee. De leerlingen geven bijna allemaal aan What's App en Facebook te kennen, ongeveer de helft van de leerlingen werkt er ook mee. De What's App-gebruikers hebben allemaal een eigen mobiele telefoon. Hoewel er binnen het gebruik van social media nog geen expliciete uitleg is geweest binnen school, geeft een groot gedeelte van de leerlingen aan dat ze deze media goed begrijpen en

gebruiken. Twitter en Skype wordt het minst gebruikt. Vijf van de zes leerlingen die het Skype kent, weet niet hoe het te gebruiken. Deze gegevens worden verwerkt in de conclusie.

4.3.2. Wat is het effect van social media op de motivatie van het spellen na de experimentperiode?

hallo juffie
ik heb ook nog iets wat er bij
moet weet je wat het is
smiley's
groet'n van je leerling x

27

In hoofdstuk drie is bij onderzoeksvraag 3 beschreven hoe de klassenblog is opgebouwd. Daarbij is weergegeven dat er een map is waarin wekelijks over onderwerpen gelezen kan worden die behandeld zijn in de klas. Daarnaast is een chatgedeelte die is gericht op het spellen. Beide vaardigheden worden geoefend en gestimuleerd tijdens het experiment.

Binnen de experimentperiode zijn er zes lessen gegeven waarbij beperkt instructie is gegeven op spellingsregels, wel op inzet spellingstrategieën en de manier van feedback geven (bijlage 3.3.2). Daarnaast konden de leerlingen in hun vrije tijd gebruik maken van de klassenblog (bijlage 3.3.1). Na de experimentperiode hebben de leerlingen deze lessen als volgt beoordeeld (bijlage 3.1).

			J	?	N
motivatie	12	Ik schrijf graag op de computer	16	0	2
	21	Ik vind het belangrijk goede Nederlandse zinnen te kunnen schrijven	12	3	3
	23	Ik vond het leuk mee doen met het werken met de klassenblog	12	0	5

Door de leerlingen de lijst voor en na het experiment in te laten vullen en deze naast elkaar te leggen kan het volgende worden geconcludeerd: Leerlingen hebben het gebruik van computers tijdens de spellinglessen als positief hebben ervaren, iets wat ze van tevoren ook zo hadden gedacht. Daarnaast valt op dat het aantal leerlingen dat van tevoren graag mee wilde doen aan het experiment en het nadien ook leuk vond, gelijk is gebleven. De leerlingen die er van tevoren geen mening over hadden, hebben het nadien zowel positief als negatief beoordeeld.

Wat opviel tijdens de lessen en bij nagesprekken met de leerlingen nadien is dat leerlingen moeite hadden met het zoeken en vinden van informatie, dat zij hier ook uit zichzelf niet naar op zoek gingen en dat zij de lay-out van de klassenblog niet unaniem positief hebben beoordeeld. Dit had een negatieve invloed op de motivatie, leerlingen gaven snel op.

Ook gaven leerlingen aan dat, als ze thuis willen chatten, graag willen zien wie er online zijn en dan beoordelen of ze wel of niet gaan chatten. Ze willen graag smileys en plaatjes en/of foto's toevoegen aan hun geschreven tekst. Ook ontstond het probleem dat veel computers Nederlands geschreven woorden vertaalde naar het Engels. Dit valt te verklaren vanuit het feit dat Edmodo, de website waarop de klassenblog was gebouwd, van origine Engels is.

Daarnaast bleek het netwerk en de computers binnen de school traag; hierdoor was het lastig snel op elkaar te reageren, met name tijdens het schriftelijk debatteren. Logischerwijs verminderde hierdoor de motivatie. De motivatie voor het werken met de klassenblog werd vooral bepaald door de gebruiksvriendelijkheid van de klassenblog. Deels kwam dit vanuit het gebrek aan computervaardigheden van mij als klassenblogbouwer, deels door de beperking van het programma en de voorzieningen op ICT gebied binnen de school.

Het geven van expliciete uitleg, zowel klassikaal als individueel, over de manier van zoeken van informatie, interventies op het gebruik van invoegen van foto's, persoonlijke berichtjes sturen en sociale omgangsvormen had wel duidelijk een motiverend effect op de leerlingen. Zowel collega's als ik zagen dat met minimale interventies veel werd gedaan. Leerlingen legden aan elkaar uit hoe je een foto moest plaatsen of elkaar een privé-bericht kon sturen. Er was veel mondelinge interactie over de computervaardigheden die nodig waren voor het omgaan met de klassenblog, zowel door de leerlingen onderling als tussen de leerlingen en mij, wat de inzet en motivatie duidelijk vergrootte en die de leerlingen ook daadwerkelijk aanzette tot opnieuw proberen.

4.3.3. Wat is het effect van social media op de inzet van leerstrategieën die worden gebruikt bij het spellen na de experimentperiode?

Na de experimentperiode hebben de leerlingen de inzet van leerstrategieën als volgt opnieuw beoordeeld:

leerstrategie	7	Door woorden te lezen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	8	Door woorden uit te spreken, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	7	5	6
	9	Door woorden te vingerspellen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	9	6	3
	10	Door woorden vaak te schrijven onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	11	Spellingsregels helpen me bij het schrijven van woorden	7	7	4
	13	De computer helpt mij woorden en zinnen goed te schrijven	17	0	1
	14	Als ik op de computer zie dat een woord fout is geschreven, verbeter ik meteen mijn fout.	15	2	1
	22	Ik merk dat ik, door te chatten (via de computer praten met elkaar), beter ga spellen	13	3	2

Door deze te vergelijken met de scores op dezelfde items voor de experimentperiode, weergegeven bij onderzoeksvraag 4.2.2., blijkt het volgende:

De inzet van de strategieën die gebruikt worden bij het spellen zijn onveranderd. Leerlingen blijven aangeven dat het inzetten van orthografische informatie hen helpt bij het spellen en ze vooral spellen moeten oefenen om beter te gaan spellen.

De items 13, 14 en 22 laten een grote verandering zien. Waar leerlingen voor de experimentperiode niet konden aangeven of de computer hen helpt bij het spellen, of chatten hun spelling zal verbeteren of dat zij bewust de spellingcontrole toepasten, lukte dit na de experimentperiode bij de meeste leerlingen wel. Respectievelijk 0, 2 en 3 leerlingen waren zich hier nog steeds niet bewust van, maar 17, 15 en 13 leerlingen geven aan dat de computer, en dan met name het chatten, hun spellingresultaten positief beïnvloedt. Deze scores zijn echter subjectief, aangezien er geen metingen zijn gedaan of er daadwerkelijk beter wordt gespeld na de experimentperiode. Wel kan worden geconcludeerd dat leerlingen zich meer bewust zijn van de functie van de spellingcontrole en passen die ook daadwerkelijk toe.

4.3.4. Wat is het effect van social media op de spelfouten na de experimentperiode?

Gedurende de experimentperiode heb ik geprobeerd de communicatie tussen de leerlingen te vangen in een logboek (zie bijlage 3.3.1 en 3.3.2). Dagelijks bekeek ik thuis de klassenblog en heb opvallendheden op gebied van taal en spelling in het logboek geplaatst. Binnen deze schriftelijke communicatie is het onvoldoende gelukt een ordening aan te brengen of een verandering te ontdekken in het aantal of soort fouten dat wordt gemaakt in de spelling of de grammatica.

Effect expliciete instructie

Wat uit observaties tijdens de lessen, uit opmerkingen van leerlingen en collega's en uit het logboek is gebleken, is dat de meerwaarde van expliciete instructie duidelijk is. Het verschil in lengte van de zinnen, de moeite die leerlingen doen om een woord goed weer te geven en de manier waarop de spellingcontrole wordt gebruikt is beduidend beter als hierop, voorafgaand aan de les, duidelijk instructie is gegeven. Dit valt op door de zinnen tijdens de lessen te vergelijken met de zinnen die bij het chatten in de vrije tijd zijn gemaakt. Daarbij valt zowel mij als andere collega's die tijdens de experimentperiode hebben mee gekeken op, dat het chatcontact wat in vrije tijd tussen leerlingen plaats vindt, kort is. Er worden weinig leestekens gebruikt en leerlingen doen weinig moeite goede, mooie zinnen te maken.

Gebruik spellingcontrole

Daarnaast is opgevallen dat leerlingen bewuster en meer de spellingcontrole zijn gaan gebruiken. Na een korte uitleg door een juf of een ander kind, zien ze al snel de meerwaarde van deze functie en passen deze veelvuldig toe; niet in alle gevallen wordt deze echter goed toegepast. Leerlingen kiezen snel een ander woord zonder goed de alternatieven te overwegen.

Feedback

De feedback die de leerlingen elkaar hebben gegeven op de spelling, heeft ook een positieve invloed gehad op het totale spellingresultaat. Door kleine aanwijzingen van hun schrijfmaatjes op spellingfouten, grammaticale fouten en op verhaalopbouw zijn de leerlingen gemotiveerd hun tekst gaan herschrijven. De gereviseerde tekst was in alle gevallen van hogere kwaliteit; er waren minder spelfouten, er werden meer leestekens gebruikt en de zinnen waren langer. Leerlingen gaven aan dat dit reviseren nieuw voor ze is; aanvankelijk waren ze niet gemotiveerd hun tekst te herschrijven, maar het uiteindelijke resultaat stemde ze toch duidelijk meer tevreden. Het feit dat er slechts kleine aanpassingen gedaan hoefden te worden en niet alles overgeschreven vergrootte de motivatie. Leerlingen gaven aan dat ze

het toch fijn vinden dat hun spelling en tekst is verbeterd. De samenstelling van de duo's was hierin wel bepalend, sommige leerlingen konden elkaar goed helpen, andere leerlingen kwamen er samen niet uit, waardoor het reviseren niet synoniem was aan verbeteren. Begeleiding van de leerkracht was hierin noodzakelijk.

Hoofdstuk 5 Conclusies, aanbevelingen en discussie

In dit hoofdstuk wordt een antwoord gegeven op de centrale vraagstelling:

Op welke manier kan social media een verbetering van het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen opleveren?

Door de informatie verkregen uit de literatuur naast de onderzoeksgegevens te leggen kan een gefundeerd advies worden geformuleerd over de mogelijke inzet van social media binnen het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen, waardoor de kans zich te kunnen ontwikkelen tot gemotiveerde, functionele geschreven taalgebruikers vergroot wordt.

Conclusies

Unaniem wordt aangegeven dat het voor deze doelgroep belangrijk is dat er functionele, betekenisvolle schrijfoopdrachten worden gegeven. De unit is onbekend met het gebruik van social media binnen de lessituatie. Social media als middel zou in hun opinie zeker een meerwaarde kunnen hebben binnen hun onderwijs omdat deze aansluiten bij de belevingswereld van de kinderen en past bij de onderwijsbehoeftes van de leerlingen.

Dove en slechthorende kinderen kunnen beperkt gebruik maken van incidenteel leren. Vanuit deze wetenschap valt te verklaren dat zij hoofdzakelijk expliciet leren (Wauters et al, 2008). Het is zinvol deze kinderen al op jonge leeftijd te dompelen in een bilinguaal zwembad aan taal. Hierdoor kunnen kinderen taalgevoel ontwikkelen, wat een positieve invloed heeft op de taalontwikkeling en woordenschat, welke essentieel is bij het verkrijgen van een goed lees- en spellingsniveau (Stahl & Nagy, 2005; Flanigan & Greenwood, 2007).

De unit is van mening dat social media betekenisvol is. Het team is bereid zich hierin te verdiepen en ontwikkelen en willen vanuit een school gedragen visie tot mogelijke implementatie overgaan. Het feit dat dit onderzoek heeft plaats gevonden heeft mensen al bewust gemaakt van de manier waarop zij omgaan met multimedia, wat een eerste stap is in het vormen van visie.

Een groot aantal leerlingen kent grote waarde aan visueel leren; lezen, BLOON, schrijven en visuele instructie helpt hen bij het spellen. Een groot deel van de kinderen zet al bewust woordbeeld- en analogiestrategie in tijdens het spellen. Doordat deze doelgroep beperkt fonologische vaardigheden kan inzetten bij het spellen, gebruiken zij hoofdzakelijk orthografische informatie en visuele spellingstrategieën: de woordbeeld- en analogiestrategie (Daems, 2005). De uitgangspunten van LIST sluiten aan bij deze kennis en hebben een positief resultaat op de lees-, taal- en woordenschatontwikkeling van de kinderen. De huidige spellingmethode Taal op Maat sluit onvoldoende aan bij de onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende leerlingen, doordat deze vooral fonologische en regelstrategieën aanbiedt, terwijl dove en slechthorende leerlingen hoofdzakelijk woordbeeld- en analogiestrategieën gebruiken bij het spellen. BLOON en Nieuwsbegrip gaan wel deels uit van deze strategieën.

Zowel de unit D/SH als de leerlingen geven aan dat deze manier effectief is; beide groepen ervaren dat veel lezen helpt bij het onthouden van woordbeelden, maar dat de transfer van lezen naar spellen niet automatisch verloopt (Bosman & de Groot, 1994; Bosman & van Orden, 2003). Alle kinderen geven aan dat veel lezen hen helpt bij het spellen, maar dat spelling vooral verbetert door veel te spellen (Kieboom, Hasselman, Verhoeven & Bosman, 2005). Social media kan om deze reden een verbetering opleveren van het spellingonderwijs omdat hierbij bewust aandacht geboden kan worden aan de transfer van het lezen naar het spellen bij spellingzwakke kinderen.

De experimentperiode social media, waarin een groep kinderen heeft gewerkt met een klassenblog, heeft veel interactie opgeleverd, zowel mondeling als schriftelijk. Het resultaat van deze interactie is dat de algemene kennis van de kinderen rondom social media is vergroot. Deze kennis kunnen zij ook inzetten bij het gebruiken van andere social media, bijvoorbeeld Skype of Twitter. Het effect is dan ook zeker dat kinderen door dit experiment vertrouwen hebben gekregen met andere social media aan het werk te gaan en het onderwerp onderling bespreekbaar maken.

Expliciete instructie, zoals beschreven door Wauters, de Klerk, van der Eijk en Knoors, 2008, op spelling, taal of te gebruiken strategieën heeft een duidelijke kwaliteitsverbetering van de spelling tot gevolg en is motivatie verhogend doordat kinderen succes ervaren.

Instructie en interactie rondom spellingstrategieën heeft de kinderen bewuster gemaakt van de strategieën die hen helpt en deze zetten zij nu ook bewuster in. Het gebruik van de spellingcontrole is sterk toegenomen. Dit is echter niet altijd een spellingverbetering. Het levert alleen een verbetering op als kinderen goed kijken naar de context, hiervoor is het belangrijk dat ze goed begrijpen wat ze schrijven.

Er kunnen geen conclusies worden getrokken uit de experimentperiode over het aantal of soort fouten dat is gemaakt, doordat de experimentperiode hiervoor te kort was. Wel kan worden aangenomen dat, door de vergrote motivatie tot spellen kinderen meer gaan spellen en dat dit een verbetering in de spellingresultaten tot gevolg zal hebben.

Aanbevelingen:

Social media bevordert het werken met competenties die in de huidige samenleving van groot belang zijn, zoals het kunnen denken in patronen, informatievaardigheden, creativiteit, kunnen samenwerken en problemen kunnen oplossen. Het is te adviseren om deze competenties te ontwikkelen binnen de school. Vanuit het feit dat veel dove en slechthorende kinderen hier moeite mee hebben, is het aan te bevelen hier structureel en extra tijd binnen de lessen aan te besteden. Het aanleren en oefenen van deze metacognitieve vaardigheden middels social media hoeven niet expliciet binnen de spellingles worden geboden; dit kan ook binnen andere vakken waar social media als middel ingezet kan worden, bijvoorbeeld zaakvakken.

Een aanbeveling voor het spellingsonderwijs is deze thematisch in te richten, waarbij veel voorkomende woorden worden aangeboden binnen een betekenisvolle context. Hierbij ligt de nadruk op het aanleren van spellingvaardigheden en het ontwikkelen van woordbeeld- en analogiestrategieën. Social media kan hierbij als middel worden ingezet omdat deze aansluit bij deze strategieën. Het gebruik van de computer heeft een grote meerwaarde aangezien dit een positieve invloed heeft op de motivatie van de kinderen, dit de mogelijkheid geeft tot reviseren van teksten tot verbetering na feedback en hierbij veelvuldig geoefend kan worden.

Dit zal de kans functioneel geletterd worden aanzienlijk vergroten. Om het spellingonderwijs voor deze doelgroep goed vorm te geven is het van belang dat er schoolbreed visie wordt ontwikkeld op effectief spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen waarbij social media als les- en communicatiemiddel moet worden mee genomen en waarbij het gebruik van computers een duidelijke plek inneemt. Daarnaast is het van groot belang dat het technische stuk rondom het opzetten van een klassenblog of een andere vorm van social media wordt uitgewerkt door een ICT'er met een inhoudsdeskundige. Het is van groot belang dat de school hierin visie ontwikkelt en deze niet alleen op scholing, maar ook op gebied van techniek faciliteert.

Als social media wordt omschreven als *“Een online gereedschapskist met digitale middelen die het mogelijk maken om tijd- en plaats onafhankelijk samen te werken, te communiceren en te leren”* (Mijland, 2012), biedt social media voor D/SH kinderen vooral kansen. Doordat hiervoor geen gesproken of gebarentaal nodig is, vergroot dit de communicatiemogelijkheden. Daarnaast kan hiermee een persoonlijke leeromgeving worden gecreëerd, die beter kan aansluiten bij individuele leerbehoeftes.

Om het einddoel van het spellingonderwijs, functioneel geletterd zijn, te kunnen bereiken, is het handelen en het aanbod van de leerkracht in de eerste plaats de meest essentiële factor. Bilinguaal expliciet thematisch onderwijs dat aansluit bij de individuele taal- en onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende kinderen is op de eerste plaats van belang. Als aan deze voorwaarden wordt voldaan kunnen alle social media het lesgeven verrijken. Per slot van rekening maakt de leerkracht het verschil (Marzano, 2010).

Dit onderzoek richtte zich op dove en slechthorende kinderen in de bovenbouwgroepen van de Enkschool. Gezien het feit dat de experimentperiode beperkt is geweest, en slechts één aspect van social media is onderzocht, kunnen er geen algemene conclusies getrokken worden voor alle dove en slechthorende kinderen ten aanzien van het gebruik van social media binnen deze vorm van cluster 2 onderwijs.

Discussie

Binnen dit onderzoek is social media in algemene termen beschreven en bekeken als interactiemiddel. De klassenblog die onderwijsondersteunend werd gebruikt was een lesmiddel om de motivatie te verhogen en de spelling mogelijk te verbeteren. Dit is slechts één manier. Er zijn ook social media die als onderwijsondersteunend worden gebruikt, maar totaal anders worden toegepast. Het is interessant verder onderzoek te doen naar lesaanpakken waarbij social media een andere manier van lesgeven vraagt, bijvoorbeeld: “Twitter op de basisschool” of “Flipping the classroom”. Hierbij wordt kinderen gevraagd voorafgaand aan de les informatie te zoeken over een onderwerp en dit (in 140 leestekens) samen te vatten. Deze aanpak vraagt totaal andere vaardigheden van leerlingen en leerkracht. Het is af te vragen in hoeverre deze vorm van social media aansluit bij de onderwijsbehoeftes van dove en slechthorende leerlingen.

Nawoord

Met dit praktijkgerichte onderzoek is onderzocht op welke manier social media een verbetering op kan leveren binnen het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen. De opdracht tot een onderwerp te komen waar ik voor een periode van twee jaar door geboeid moest zijn, was een pittige taak. Doordat wij als school al een grote slag hadden gemaakt in het leesonderwijs volgens de uitgangspunten van LIST en deze succesvol bleek, groeide bij mij het gevoel te kijken in hoeverre we deze uitgangspunten ook door kunnen voeren binnen het spellingonderwijs. Het idee voor betekenisvol spellingonderwijs in de vorm van social media was geboren. Het zoeken naar literatuur, de gesprekken die ik erover voerde met mensen binnen en buiten de school en de gedachten die dit telkens weer opriep, enthousiasmeerde me telkens en hielpen me om alles in mijn brein te ordenen en op papier te krijgen.

34

Gedurende het proces wisselden periodes van inspiratie en frustratie elkaar af. Meerdere malen heb ik mezelf afgevraagd waarom ik tot dit idee ben gekomen. Achteraf voel ik me trots, trots op ons team doordat ik door dit onderzoek onderstreept heb gekregen wat ik eigenlijk al wist; ik werk in een proactief team vol kennis en ideeën. Ze dachten met me mee en gaven alle ruimte voor mijn experiment. Daarnaast was er gevoel van ontroering bij het praten met de kinderen; door de gesprekken die we hebben gevoerd naar aanleiding van dit onderzoek hebben elkaar telkens opnieuw geïnspireerd.

Nu ik aan het eind van dit onderzoek ben en tevens aan het eind van de opleiding, kan ik zeggen dat dit onderzoek zeer waardevolle informatie heeft opgeleverd, voor de school, de leerlingen en voor mezelf. Ik ben me er ook van bewust dat dit onderzoek hier niet stopt; het is juist een begin van een verder onderzoek naar nieuwe middelen die aansluiten bij de huidige samenleving. Ik zal door het verkrijgen van mijn onderzoekende houding blijven zoeken naar kennis die mijn onderwijspraktijk zal verbeteren. Ik ben weer een stap dichterbij de leerkracht die ik wil zijn, één die het verschil maakt.

Rest mij nog mijn collega's en de kinderen van unit D/SH te bedanken voor het in mij gestelde vertrouwen. Ook wil ik Edith Roefs bedanken voor de scherpe, analytische en motiverende blik op het geheel. Bovenal wil ik Rudi, Pien, Jonas en Barend bedanken omdat ze er altijd voor me zijn.

Ik ben deze opleiding begonnen en geëindigd met een lijstje op mijn bureau:

BEZIELING

Er bestaat een taal die iedereen begrijpt

Dat is de taal van de geestdrift

Dingen die je doet met hart en ziel

Op zoek naar iets wat je wilt

Of waar je in gelooft.

Paulo Coelho

Literatuurlijst

Allington, R. (1999) Things that really matter in literacy development. In: *Preventie en behandeling van Leesproblemen*. Leuven-Apeldoorn: Garant pag. 37-41.

Allington, R. L. (2002). The Six T's of Effective Elementary Literacy Instruction. Geraadpleegd op 26 oktober 2011 via <http://www.readingrockets.org/article/96/>.

Baker, A., Bogaerde, B., & Jansma, S. (2008). Gebarentaalverwerving. Gebarentaalwetenschap: een inleiding.. Deventer: Van Tricht; pp 63-82

Bosman, A.M.T. (1999). Lezen en spellen volgens het fonologisch coherentiemodel. *Ongestoord voort*, Stichting Schoolbegeleidingsdienst Zuid Vallei, Ede; pp. 34-47

Bosman, A.M.T., & Van Orden, G.C. (2003). Het fonologisch coherentiemodel voor lezen en spellen. *Pedagogische studiën*, 80, pp 391-406.

Bosman, A.M.T., Groot, G.C. de (1994). Waarom spellen moeilijker is dan lezen. *Spektator*, Vol. 23, No. 4, p.302-311.

Buré, M. (2011). Een bilinguaal zwembad aan taal. Oog voor het dove kind. www.fodok.nl/uploads/tx.../Oog_voor_het_dove_kind2011-Bi_01.pdf.

Daems, F. (2005). Beter (leren) spellen in 2005? Universiteit Antwerpen (Dept. Taalkunde en Instituut OIW).

Easterbrooks, S.R., & Huston, S.G. (2008). The signed reading fluency of students who are deaf/hard of hearing. In: *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 13.1 Winter 2008. pp 37-54.

Ehri, L.C. (1997). Learning to read and learning to spell are the same, almost. *Learning to Spell: Research, Theory, and Practice Across Languages*.

Flanigan, K., Greenwood, S.C. (2007). Effective content vocabulary instruction in the middle: Matching students, purposes, words, and strategies. *Journal of Adolescent & Adults*, 2007 - Wiley Online Library.

Gentry, J.R. (2006). Breaking the code. *The New Science of beginning Reading and Writing*. Portsmouth: Heinemann. p. 18 – 38.

Gentry, J. R. (2004). The science of spelling. The explicit specifics that make great readers and writers. Portsmouth: Heinemann.

Harris, M., Moreno, C (2004). Deaf Children's Use of Phonological Coding: Evidence from Reading, Spelling, and Working Memory. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. Oxford Univ Press.

Houtveen, A.A.M., Smits, A. E. H., & Brokamp, S. K. (2010). Lezen is weer lezen. Achtergronden en ontwikkelingen in het eerste projectjaar van het Leesinterventie-project voor scholen met een Totaalaanpak (LIST). Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Houtveen, A.A.M., Smits, A. E. H., & Brokamp, S. K. (2011). Lezen en schrijven. Achtergronden en ontwikkelingen in het eerste projectjaar van het Leesinterventie-project voor scholen met een Totaalaanpak (LIST). Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Houtveen, A.A.M., Smits, A. E. H., & Brokamp, S. K. (2013). Lezen, lezen, lezen! Achtergronden en ontwikkelingen in het eerste projectjaar van het Leesinterventie-project voor scholen met een Totaalaanpak (LIST). Utrecht: Hogeschool Utrecht.

Julius, P. (2011). Knap LISTig! Dove en slechthorende kinderen op de Enkschool leren lezen met LIST. Praktijk gericht onderzoek ten behoeve van Master SEN opleiding tot taal-/dyslexiespecialist. Zwolle.

Keuning, J., Verhoeven, L. (2008). Spelling development throughout the elementary grades. Learning and Individual Differences. Elsevier Spelling The Dutch case. Volume 18, Issue 4, 4th Quarter 2008, Pages 459–470.

Kieboom, P.M., Hasselman, F., Verhoeven, L.T.W., & Bosman, A.M.T (2005). Leesinterventies verbeteren de leesprestaties en spellinginterventies verbeteren de spellingprestaties bij kinderen met lees- en spellingproblemen. Tijdschrift voor orthopedagogiek, 252-260.

Kyle, F.E., & Harris, M. (2006). Concurrent correlates and predictors of reading and spelling achievement in deaf and hard of hearing school children. Journal of Deaf Studies and Deaf Education, 11 (3), 273-288.

Leenders, Y.G., Naafs, F.G., Oord, I.J. van den, Veenman, S.A.M., Wiltink, H. (2002). Effectieve instructie: leren lesgeven met het directe instructiemodel. Amersfoort: CPS.

Leybaert, J. (2005). Learning to Read with a Hearing Impairment. The science of reading: A handbook, 2005 - Wiley Online Library .

Marzano, R.J., & Marzano, J.S. (2010). The key to classroom management.

Mijland, E. (2012). Smihopedia. Aan de slag met sociale media in het onderwijs! Middelbeers: InnoDoks.

Musselman, C. (2000). How do children who van't hear learn to read an alphabetic script? A review of the literature on reading and deafness. In: Journal of Deaf Studies and Deaf Education 5: Winter 2000. Pp 9-31.

Ormel, E. A. (2008). Visual word recognition in bilingual deaf children. Dissertatie Radboud Universiteit Nijmegen, Expertisecentrum Atypische Communicatie. (interne publicatie) .

Pameijer, N. & Beukering, T., van (2010). Handelingsgerichte diagnostiek en remedial teaching (1): De uitgangspunten. Tijdschrift voor Remedial Teaching, 18)1), 6-11.

Reitsma, P. (2009). Computer-based exercises for learning to read and spell by deaf children. Journal of deaf studies and deaf education. Oxford Univ. Press.

Routman, R. (2005). Reading Essentials. Portsmouth: Heinemann.

Schraven, J. (2010) . Zo leer je kinderen lezen en spellen. Tijdschrift Taal, jaargang 2, nummer 3.

Smits, A. & Braams, T., (2009). Dyslectische kinderen leren lezen, Individuele, groepswijze en klassikale werkvormen voor de behandeling van leesproblemen. (p.12-36) Amsterdam: Boom.

Stahl, S. A. & Nagy, W.E. (2006). Teaching word meanings. The literacy teaching series. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.

Staden, van, A. & Roux, le, N. (2010). The Efficacy of Fingerspell Coding and Visual Imaging Techniques in Improving the Spelling Proficiency of Deaf Signing Elementary-Phase Children: A South African Case Study. Journal of Developmental and Physical Disabilities .December 2010, Volume 22, Issue 6, pp 581-594.

Veenman, S.A.M., Leenders, Y.G., Naafs, F.G., & Oord, IJ. (2002). Effectieve instructie: leren lesgeven volgens het directe instructiemodel. Amersfoort: CPS.

Vernooy, K. (2007). De meeste leesproblemen zijn kwaliteitsproblemen. Praktijkids voor de basisschool, februari 2007.

Vellutino, F.R., Fletcher, J.M. & Snowling, M.J. (2004). Specific reading disability (dyslexia). What have we learned in the past four decades? Journal of child-Wilete online library.

Wang, Y., Trezek, B.J., Luckner, J.L & Paul, J.V. (2008). The Role of Phonology and Phonologically Related Skills in Reading. Instruction for Students Who Are Deaf or Hard of Hearing. American Annals of the Deaf, Volume 153, Number 4, Fall 2008, pp. 396-407. Published by Gallaudet University Press.

Wauters, L., Klerk, A. de, Eijk, A. van der & Knoors, H. (2008) Lezen bij dove en slechthorende leerlingen. Naar goede praktijken voor het leesonderwijs. Nijmegen: Pontem, Radboud Universiteit, Viataal. Interne publicatie.

Wentink, H., Wouters, E., Wennekers, M.C., van Hertum, A. & Reuvekamp, E. (2006). Hoge verwachtingen leiden tot betere leesprestaties in het speciaal basisonderwijs. In: Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 45, pp 182-191.

Wolf, K., van der & Beukering, T., van (2011). Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren. Leuven/Den Haag: Acco.

Bijlage 1.1 vragenlijst unit Doof/SH

1. Wat, vind jij, is nodig om D/SH kinderen functioneel geletterd te maken?
2. Op welke punten vind je je eigen lesgeven hieraan positief bijdragen en op welke punten zou je aanbod verbeterd willen zien?
3. Maak je binnen je lessen gebruik van digitale leeromgeving , zo ja, welke?
4. Wat valt je, bij het gebruik hiervan, op aan de kinderen?
5. Welke voor- en nadelen zie je aan de mogelijke inzet van social media binnen de (spelling-)lessen bij D/SH kinderen?
6. Wat zou jij, als persoon, hieraan kunnen en/of willen bijdragen binnen de Enkschool?

Bijlage 1.2. Interview social media op de Enkschool

Doelstelling onderzoek: Een gefundeerd advies kunnen geven over de inzet van social media binnen het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen, waardoor de kans zich te kunnen ontwikkelen tot gemotiveerde, functionele geschreven taalgebruikers, vergroot wordt.

Centrale vraagstelling: Op welke manier kan social media een verbetering van het spellingonderwijs aan dove en slechthorende kinderen opleveren?

Onderzoeksvragen waarin ik dmv interview antwoord op ga krijgen:

- Welke mogelijkheden ziet het team aan de mogelijke inzet van social media bij D/SH kinderen?
- In hoeverre, verwachten zij, zal het inzetten van social media bijdragen aan het geletterd worden van deze doelgroep?

Wil je van tevoren nadenken op welke manier jij social media verbonden ziet met onze doelgroep? Dat kan verschillende doelstellingen hebben:

- 1) Schoolprofilering (externe communicatie, bv bij werven van leerlingen)
- 2) Professionalisering (informatie uitwisselen met andere professionals)
- 3) Contactbevordering (interne communicatie tussen school, leerlingen en ouders)
- 4) Onderwijsondersteuning (als ondersteuning van primaire proces, in dit geval spelling)

In mijn onderzoek richt ik me vooral op doel 4. Ik verwacht dat de spellingresultaten zullen verbeteren, doordat social media:

- Meer aansluit bij de belevingswereld van de kinderen
- De lesstof verrijkt met multimedia
- Aansluit bij verschillende leerstijlen van leerlingen en onderwijsbehoeftes van D/SH leerlingen
- De interactie vergroot (zowel mondeling als schriftelijk)
- Leren tijd- en plaats onafhankelijk maakt
- Er inhoud wordt gegeven aan 'burgerschap', doordat leerlingen leren hoe ze digitaal een positieve bijdrage kunnen leveren aan de samenleving.

Graag wil ik tijdens het interview over bovenstaande punten hebben, hoe zie je dat? Deel je mijn opvatting of zie je juist veel meer een meerwaarde in de eerste 3 doelstellingen? Hoe zie je dat dan voor je?

Bijlage 1.1.1 Wat is nodig om D/SH kinderen functioneel geletterd te maken?

Unit D/SH	motivatie	visualiseren	aanpak	tijd
Collega 1	motiverende voorbeelden	Veel visuele ondersteuning	-rolmodellen -betekenisvol	-leeskilometers
Collega 2			-verschillende materialen	-veel aandacht voor woordenschat -veel tijd - veel aandacht voor begrijpend lezen
Collega 3	-herhalen, maar wel blijven uitdagen -effectieve leerstrategieën aanleren die ze zelfstandig toe kunnen passen	Woordenschat koppelen aan gebarenschat en van daaruit geschreven taal aan koppelen	-aanpak in grotere gehelen en niet in afgebakende hoeveelheden -taalonderwijs koppelen aan leesonderwijs -hoge doelen stellen	-dagelijks een uur taal met aandacht voor zinsbouw, kijken naar zinnen en maken van zinnen -vroeg beginnen en uitdagen in ontdekken van letters en taal
Collega 4	Aansluiten bij actualiteiten		Functionele schrijfp opdrachten geven (recept, artikel, recensie)	
Collega 5	Ontwikkelen van intrinsieke motivatie om je schriftelijk te willen uiten		Directe instructiemodel Doelen stellen op leerling-/groeps-/schoolniveau op korte en lange termijn	Tijd nemen als school om kennis te krijgen over materie en hier samen over in gesprek te gaan volgens PDCA cirkel
Collega 6			Functionele schrijfp opdrachten (brief, gebruiksaanwijzing)	Rust en regelmaat Goede werkomgeving
Collega 7			Functionele schrijfp opdrachten Directe feedback	Veel oefenen en Veel herhalen
Collega 8			Aanpak afstemmen op wat uit onderzoek effectief is gebleken bij D/SH	Veel tijd en instructie vanaf groep 1
Collega 9	Uitdagende, moderne leeromgeving		Leren wat noodzaak is van lezen en schrijven	
Collega 10	Uitgaan van eigen interesses			
Collega 11			Technisch op niveau kunnen lezen en geschreven taal moet zodanig zijn dat anderen begrijpen wat ze schrijven	

Bijlage 1.1.2. Op welke manier maken collega's gebruik van digitale leeromgeving binnen hun lessen?

Unit D/SH	Wat wordt gebruikt?	Hoe wordt t gebruikt?	Wat valt op?
Collega 1	digibord	Als visuele ondersteuning, met name bij introductie van nieuw thema	Afhankelijk van onderwerp Soms meer interesse Weinig interactie, kinderen zitten met open mond te kijken
Collega 2	digibord	Bij minilesjes lezen (bv website schrijver) Online woordenboek' Ter verduidelijking van onderwerp	Ze weten niet goed hoe ze moeten zoeken (trefwoorden bepalen, onjuiste spelling van woorden) en vinden dan verkeerde. Moeite met teksten lezen van internet door beperkt verbanden kunnen leggen
Collega 3	digibord	Als ondersteuning tijdens lessen: Gynzy, SchoolTV Beeldbank, Nieuwsbegrip (XL) Kinderen leren PowerPoint maken bij presentatie aardrijkskunde	Enthousiasmeren is afhankelijk van website Filmpjes verrijken lesmateriaal, verduidelijken veel, Kennis over gebruik bij kinderen erg wisselend
Collega 4	digibord	Bij alle lessen ter ondersteuning	enthousiasme
Collega 5	1.digibord 2.computers voor kinderen	1.Gynzy, online klas 2. schrijflessen, spreekbeurten, verwerkingsopdrachten, stimuleren gebruik zoekmachines	Vanzelfsprekendheid voor kinderen van gebruik computers Vaardigheden kinderen erg wisselend Kinderen zijn zich bewust van mogelijkheden en sluit aan bij belevingswereld
Collega 6	digibord (beperkt)	Nieuwsbegrip	Grotere betrokkenheid Door combinatie beelden en les wordt compleet geheel
Collega 7	digibord	School TV beeldbank, digitale prentenboeken, rekenweb	Enthousiast, gelijk aandacht Leeft voor de kinderen
Collega 8	digibord tablet		Uitdagend Grotere concentratie
Collega 9	momenteel niet		
Collega 10	digibord	Visualiseren van lesstof Verwerken van les Kinderen zelf mee laten werken	Kinderen erg enthousiast grotere betrokkenheid

Collega 11	digibord	Leesteksten worden gescand en weergegeven	kinderen kunnen makkelijker lezen en kijken naar leerkracht
------------	----------	---	---

Bijlage 1.1.3. Welke voor- en nadelen zien zij bij de mogelijke inzet van social media binnen de lessen van social media bij D/SH kinderen?

Unit D/SH	voordelen	Nadelen
Collega 1	Wereld om mee te communiceren wordt vergroot	Gevaar van sociale omgangsvormen Verdrinken in digitale contact
Collega 2		Apparatuur die niet goed werkt Gebrek aan kennis bij mezelf
Collega 3	Spelling wordt functioneler waardoor kinderen gemotiveerder zullen zijn	Woorden worden afgekort -> kwaliteit spelling gaat omlaag
Collega 4	Meer verwerkingsmogelijkheden Meer kans tot herhalen van lesstof Kinderen die motorisch onhandig zijn hebben baat bij toetsenbord Voorbereiding op middelbaar onderwijs	Minder gesproken Nederlands tijdens lessen Minder interactie
Collega 5	?	?
Collega 6	Kinderen raken gewend aan social media Ze leren omgaan met zoeken en geven van informatie Kinderen leren functioneel spellen Kinderen moeten meer nadenken over wat en hoe ze schrijven Er is meer oefening op maken van zinnen	Kinderen kunnen gefrustreerd raken als ze niet goed informatie kunnen selecteren Kinderen kunnen gedemotiveerd raken doordat ze zien hoe anderen er mee omgaan/zich ontwikkelen Overprikkeling van informatie; lay-out erg belangrijk
Collega 7	Social media sluit aan bij actuele wereld; kinderen moeten daarmee leren omgaan Sluit aan bij interesse van de kinderen Vergroten mediawijsheid	Afbakenen van gebruik binnen lessen; omgeving social media binnen school moet voor iedereen duidelijk zijn
Collega 8	Leermiddel om tot doel te komen Platform kennisontwikkeling communicatiemiddel	Aandachtspunt: privacy en veiligheid
Collega 9	Aansluiten bij motivatie-> functioneel->vorderingen Communicatieve mogelijkheden worden vergroot	Bewust inzetten kost veel tijd en kennis Gebrek aan eigen vaardigheden
Collega 10	Meer informatie komt binnen en wordt vastgehouden Meer functioneel	Gevaar voor individualistisch onderwijs Moeilijk te checken of informatie is over gekomen Veel tijd voor voorbereiding
Collega 11	Praktijkervaring op kunnen doen	Kwetsbare doelgroep; verhoogd risico voor verkeerde omgang met elkaar -> goed begeleiden!

Bijlage 1.1.4. Wat kunnen zij als persoon bijdragen aan het functioneel geletterd worden van D/SH kinderen binnen een digitale wereld?

Unit D/SH	Wat dragen ze als persoon bij?	Welke verbeterpunten geven ze aan?
Collega 1	Gebruik maken van wereld om ons heen Kinderen bewust maken van functie geschreven taal Motivatie tot deelnemen aan werkgroep tot ontwikkelen van visie en beleid op inzet digitale middelen voor alle doelen social media	Meer vorm willen geven aan ontwikkeling van ontluikende geletterdheid/portfolio's maken Meer tijd hebben om gericht te kijken naar alle mogelijkheden op gebied van social media (bv digitaal contactscript, implementeren digitale middelen/methodes)
Collega 2	Digitale leeromgeving erbij betrekken	Eigen kennis vergroten over mogelijkheden en inzet social media
Collega 3	Veel kennis over taal- en leesontwikkeling bij D/SH	Eigen kennis vergroten over mogelijkheden en inzet social media
Collega 4	Interesse in techniek en digitale wereld	
Collega 5	Bewust van belang inzet digitale middelen	Eigen kennis vergroten over mogelijkheden en inzet social media
Collega 6	Veel aandacht voor woordenschat, taalontwikkeling	Meer uitwisseling binnen team over aanbod materialen en middelen
Collega 7	Achtergrond, kennis en ervaring over doelgroep en taalaanbod	Meer tijd besteden aan taal en zinsbouw Als taalkundige helpen met maken van doorgaande lijn taal om aanbod te verbeteren
Collega 8	Eigen enthousiasme voor lezen en taal draagt bij aan breed materiaalaanbod en passende feedback Bewust inzetten van passende verwerkingsopdrachten	Meegroeien en delen in ontwikkeling op gebied van nieuwe lesmiddelen, zoals social media

	bij doel	
Collega 9	Enthousiasme voor Nederlandse taal	Koppeling spelling-schrijven helder krijgen
	Kinderen kunnen begeleiden in eigen leerproces	Met school visie en beleid maken op inhoud gekoppeld aan ICT . Betere koppeling tussen
		functionele geletterdheid - gebaarvaardigheid
Collega 10	Nauwkeurige toepassing principes en werkwijze LIST	Aanbod op gebied van schrijven-spelling verbeteren
		Eigen kennis vergroten over mogelijkheden en inzet social media
Collega 11	Verzorging materialen	Meer kennis over lesdoelen zodat aanpak kan worden verbeterd. Eigen kennis vergroten over mogelijkheden en inzet social media

BIJLAGE 1.5 INTERVIEW 1	wenselijke situatie / doelen social media				kansen/bedreigingen
	1 school profilering	2 profes sionalisering	3 contact bevordering	4 onderwijs ondersteuning	
Computergebruik binnen klas (BLOON, digibord) Als leerkracht te weinig kennis van ICT-mogelijkheden Maakt zelf te weinig gebruik van mogelijkheden	School moet investeren in scholing personeel ICT Wil graag zelf kennis vergroten Social media en onderwijs bij elkaar brengen				+Directe feedback +mogelijkheden ongekend -Kinderen kijken niet altijd goed en vinden het lastig op zichzelf te reflecteren
Social media binnen onderwijs nieuw, geen ervaring mee. Zelf wel op facebook vanuit andere doelstelling. Social media nu nog buiten school	In bovenbouwgroepen social media invoeren als middel en niet doel waarbij wordt ingezet op interactie Feedback door lkr en lln beide van groot belang Social media gebruiken vanuit context, betekenisvol inoefenen Bij invoeren spelling als lkr overzicht houden over aan te bieden categorieën (bv TOM als BLOON-boek) leerlijn als bronnenboek handhaven				-Pestgedrag kan komen -Voorwaarde in gesprek blijven daarover +Vanuit context werken sluit meer aan bij beleving en motivatie -Erg lastig als beginnende lkr methode los te laten, vraagt veel kennis van lkr over doelgroep
Rol als leerkracht is vooral overdragen van kennis, maar ook steeds meer gericht op aanleren van vaardigheden. Hoe ga je als doof/SH persoon om met alle informatie?	Combinatie social media-spelling lastig, maar social media binnen onderwijs logisch leren leren in combinatie met kennisoverdracht blijft, maar leerkrachthandelen verandert				+Mogelijkheden ongekend +Moet worden geïnvesteerd in bekijken naar meest effectieve inzet mogelijkheden en van daaruit keuzes maken
	Alle 4 doelen implementeren , alle 4 meerwaarde				

Citaat: ik wil nog wel graag een woord bedenken dat de functie weergeeft van geletterdheid in NGT☺ Functionele gebaarvaardigheid ??

huidige situatie	wenselijke situatie / doelen social media				kansen/bedreigingen
BIJLAGE 1.6. INTERVIEW	1 school profilering	2 profes sionalisering	3 contact bevordering	4 onderwijs ondersteuning	
We zoeken binnen ons onderwijs constant naar middelen en onderwerpen die aansluiten bij beleavingswereld kinderen, Collega kijkt mee met klassenblog; vindt resultaten beetje teleurstellend; korte zinnen, weinig betekenisvolle interactie, oppervlakkig	4. onderwijsondersteuning Zoeken naar motiverende middelen die onderwijs verbeteren. Inzet van middel moet doelbewust zijn om verbetering met zich mee te brengen.				+ als middel betekenisvol is is de meerwaarde van leren enorm +functionele taal gebruiken (sms) -vraagt veel tijd van team -kwetsbare doelgroep/mediawijsheid
Maakt zelf nog geen gebruik van social media voor doel 2 of 3.	Op goede manier functioneel gebruik van maken om professionalisering en contactbevordering te stimuleren.				+Meer gebruik kunnen maken van expertise
Contact met ouders nog vooral via mail.	Social media als forum voor ouders ziet ze wel voor zich, voelt als logische stap.				-Eigen ontwikkeling is werkpunt
Collega doet mee aan ontwikkelen van website voor ouders van D/SH kinderen vanuit Kentalis	Ouders kunnen informatie vinden en zenden via forum. Er komt een plek waar ouders en leerkrachten elkaar kennis kunnen delen				+Kennis en ervaring kan gedeeld worden. +ouders krijgen meer kennis over D/SH
Collega leert kinderen informatie op te zoeken op computer. Niveau leesonderwijs hoog binnen unit, feedback geven.	kritisch omgaan met wat je leest is belangrijke vaardigheid die wordt geleerd. Meta-cognitie als einddoel taalonderwijs, wordt overal toegepast binnen alle vakken, ook binnen social media.				-gevaar voor maatschappelijke problemen omdat mensen onvoldoende metacognitie toe (kunnen) passen

Onderwijsbehoeftes D/SH ten aanzien van spellingonderwijs

Uitgangspunten Zo leer je kinderen lezen en spellen	Uitgangspunten LIST
Spellingregels uitleggen ondersteunt niet: roept gevoel op van “wat zijn we aan het doen”? Gebruikt deze manier niet. Kan effectief zijn als je puur naar spelling kijkt	Uitgaan van visueel leren binnen betekenis. Als je woorden veel ziet door veel te lezen, ga je nieuwe woorden automatisch goed schrijven . Is effectief als je veel betekenisvol en functioneel inoefent.4 Gevaar is dat je overzicht kwijt bent van aangeboden woorden.

Wat hebben D/SH kinderen nodig om functioneel geletterd te worden?

Kinderen hebben veel meer oefening nodig. BLOON ondersteunt daar goed bij.
Belangrijk om stap van BLOON (visueel inslijpen) te koppelen aan betekenis; zonder betekenis te koppelen ben je zinloos bezig.
Voor deze kinderen extra belangrijk te leren hoe je kritisch met informatie om moeten gaan

Citaat: Ik ben er van overtuigd dat het leerrendement 0 is, als kinderen niet gemotiveerd zijn!

Kritisch om kunnen gaan met wat je leest, vraagt meta-cognitieve vaardigheden; dat is het einddoel van ons onderwijs!

huidige situatie	wenselijke situatie / doelen social media				kansen/bedreigingen
BIJLAGE 1.7 INTERVIEW 3	1 school profilering	2 profes sionalisering	3 contact bevordering	4 onderwijs ondersteuning	
Social media is nu nog vooral buiten school, binnen groep 4/5 niet direct aan de orde.	Mooi middel wat je niet moet laten liggen. Koppeling maken tussen doel en middel				+Interactie vergroten +extra kans -valkuil: pikken de kinderen op zoals het bedoeld is?
collega kijkt mee met klassenblog in vrije tijd, is niet direct betrokken bij lessen klassenblog. Bij gebruik klassenblog valt haar op dat kinderen er vluchtig mee omgaan. Blijkbaar hebben ze dus meer uitleg en instructie nodig.	4. onderwijsondersteuning. Duidelijk dat er een goede, duidelijke plek komt binnen lessen. doel van social media gekoppeld aan spelling. Bewustwordingsproces bij inzet leerstrategieën belangrijk.				+Goede afspraken maken over gebruik binnen en buiten lessen. +Valkuil: wordt te groot aangepakt: goed afbakenen.
Social media wordt nu nog vooral gebruikt buiten school. Collega gebruikt facebook privé, maakt duidelijke scheiding tussen privé-werk (bv geen oud leerlingen op eigen facebook)	<u>Meerdere doelen op lange termijn:</u> De vanzelfsprekendheid van social media is zo enorm, daar moet je wat mee als onderwijs. Ze gaan contact aan en communiceren binnen social media. Aanleren van deze vaardigheden binnen school is juist bij onze doelgroep van groot belang.				+Communicatie vergroot, +kinderen moeten middels expliciete instructie benodigde vaardigheden aanleren.
Ouders kunnen meekijken met kind via klassenblog, reageren niet op klassenblog.	<u>3.contactbevordering</u> Ouders betrekken bij visie op social media, dat werkt! Ouders meenemen in leerontwikkeling van hun kind: Wat betekent dit voor hun kind op lange termijn?				+Ouders meer kennis brengen over noodzaak en mogelijkheden social media +Ziet meerwaarde in klassenblog voor ouders door gesloten systeem (kinderen kunnen in veilige situatie vaardigheden oefenen)

Onderwijsbehoeftes D/SH ten aanzien van spellingonderwijs

Uitgangspunten Zo leer je kinderen lezen en spellen	Uitgangspunten LIST
Het is een mooie ordening van woorden, je kunt het zo goed 'opruimen' in je werkgeheugen. Je maakt zo groepjes van woorden. Het een hoeft het ander niet uit te sluiten.	Thematisch werken graag willen, maar organisatie en tijd belemmering Gevaar: voor jaren vastleggen? Kiezen voor woorden taal op Maat? Bordles past ook mooi binnen deze uitgangspunten. Vraagt veel van kennisoverdracht binnen team.
Wat hebben D/SH kinderen nodig om functioneel geletterd te worden?	
Expliciete uitleg, aanleren van vaardigheden die zich niet automatisch ontwikkelen. Spelling en taal met elkaar verbinden, meer in contexten denken. Niet alle kinderen pikken op wat je bedoelt; verwachtingspatroon is anders dan dat ze laten zien: Met name bij D/SH kinderen valt op dat je alle vaardigheden expliciet moeten aanbieden, dat je altijd moet checken of ze begrijpen wat je bedoelt. Belangrijk om organisatie goed voor elkaar te hebben en dat je het zinvol kunt inrichten; als team duidelijk keuzes in maken	

Citaat: Het is erg belangrijk dat we ouders betrekken in dit proces. Bij alle stappen die we ondernemen, denk ik: ouders!

huidige situatie	wenselijke situatie / doelen social media				kansen/bedreigingen
BIJLAGE 1.8. INTERVIEW 4	1 school profilering	2 profes sionalisering	3 contact bevordering	4 onderwijs ondersteuning	
Papieren dagmap Papieren contactschrift Mailcontact Er wordt op veel verschillende manieren gecommuniceerd, niet eenduidig Geen schoolafspraken over communicatie Meeste ouders al digitaal ingesteld, algemeen geaccepteerd	<u>3: contactbevordering ouders-school.</u> filmpjes /tekst/foto's maken van activiteiten en delen met ouders zodat interactie ontstaat tussen kinderen en ouders over wat op school is gedaan a. Digitale dagmap maken b. Digitaal contactschrift maken				Ouders zijn al digitaal ingesteld wat interactie bevordert. Je kunt makkelijker dingen terug halen
Af en toe wordt filmpje/foto gestuurd, maar is nog leerkrachtafhankelijk Er is nog geen schoolbeleid over omgaan met digitale middelen	<u>4. onderwijsondersteuning</u> Wenselijk als kinderen zelf dingen die ze hebben gemaakt kunnen vastleggen en delen (bv camera in klas) Basisniveau vaardigheden op schoolniveau vastleggen (bestanden kunnen maken en versturen) Daarnaast aantal mensen binnen organisatie specialiseren Standaard digitale startpagina waar je lesmiddelen uit haalt. Kinderen kunnen op eigen tempo instructie volgen/herhalen				Betrokkenheid en motivatie vergroten Mensen kunnen leren en profiteren van elkaar Aansluiten bij individuele onderwijsbehoeftes/meer in kleine groepjes kunnen werken
Creatief schrijven: Oefenen met kinderen om zelf een ander verhaal te schrijven bij bekende platen Kinderen bedenken zinnen en Mieke schrijft dit op computer, gaat mee naar huis en rouleert.	<u>4. onderwijsondersteuning</u> Creatief schrijven meer ontwikkelen en uitwerken Eigen vaardigheden hierin ontwikkelen				Kinderen leren los te komen van verhaal en taalgevoel stimuleren
Woord dat centraal staat wordt geschreven op papier of met middelen (klei, papier, letters zoeken en knippen) Wordt niet verbeterd, maar maakt kind wel mondeling bewust van goede schrijfwijze, niet echt bezig met spelling Beginsituatie van kinderen erg wisselend	<u>4. onderwijsondersteuning</u> Functie van geschreven taal onderstrepen en kinderen meer ervaring mee laten op doen Wisselender assortiment in genre en niveau in klas aanbieden				

Citaat: Ik zou zo graag willen dat er standaard een cameraatje in de klas ligt waar kinderen zelf mee kunnen filmen of fotograferen, zodat ze aan hun ouders kunnen laten zien: Kijk mam, dit heb ik op school gedaan! Dat zegt veel meer dan 1000 woorden!

Onderwijsbehoeftes D/SH ten aanzien van spellingonderwijs

Uitgangspunten Zo leer je kinderen lezen en spellen

Auditieve mogelijkheden van D/SH kinderen verbeteren enorm
Er zijn kinderen die, ondanks doofheid, veel baat hebben/houvast hebben aan spellingregels
Zelf niet voldoende bewust van werking spellingregels

Uitgangspunten LIST

Uitgaan van leeskilometers/spellingkilometers past bij deze leerlingen
Computer geeft meteen aan als ze iets fout doen -> positief voor ontwikkelen goede woordbeelden
Sluit aan bij visuele manier van leren van D/SH kinderen
Werken vlg LIST maakt dat ze veel sneller bewust zijn van letters en klanken. Daardoor ontwikkelen ze meer taalgevoel waar ze later profijt van hebben/meer bewust van.

Wat hebben D/SH kinderen nodig om functioneel geletterd te worden?

Niet veel anders dan wat nodig is voor horende leeftijdgenoten, verschillen in dat opzicht niet groot.
Rol als leerkracht meer gericht op begeleiden; kinderen aanbod geven en zorgen dat we aan de zijlijn staan en kunnen bijspringen
Wel alles aanbieden en zorgen dat je in gesprek blijft met kinderen. Eigen vaardigheden goed mee ontwikkelen.

huidige situatie	wenselijke situatie / doelen social media				kansen/bedreigingen
BIJLAGE 1.9. INTERVIEW 5	1 school profilering	2 profes sionalisering	3 contact bevordering	4 onderwijs ondersteuning	
Social media wordt nu binnen experimentfase gebruikt binnen gesloten systeem	Social media zal passen bij de onderwijsbehoeftes van elke leerling Afstemmen van individuele leerbehoeftes				Hoe beheers en beheer je het gebruik van social media?
Er zijn nog geen afspraken gemaakt over gebruik social media binnen de school, wel binnen Kentalis	Behoeftes van ouders inventariseren en aanbod daarop afstemmen				Het is belangrijk dat er op schoolniveau afspraken worden gemaakt over de implementatie
Onderwijs is van oorsprong auditief en er wordt visueel ondersteund	Als je optimaal onderwijs wilt bieden moet je aansluiten bij de leer strategieën van de kinderen . Social media is een medium wat daarop aansluit. Dit kan kindafhankelijk zijn Bv beelddenkers kunnen meer met facebook, taalvaardige kinderen kunnen bv wat met Twitter Je moet heel goed kijken naar de doelstelling en kan dit een goed middel zijn?				Je kunt beter aansluiten bij Individuele leerbehoeftes Telkens blijven kijken naar leerbehoeftes kinderen
Leren leren staat nu als punt op OPP	Onderwijs moet meer afgestemd worden op aanleren vaardigheden en strategiegebruik.				Het kan prettig zijn om een afgebakend geheel te hebben (bv Twitter op de bao) omdat kinderen dan kort en bondig kunnen zijn.
Er is nog onontgonnen gebied binnen school	Met ouders en team duidelijk visie ontwikkelen op gebruik social media				

Citaat: Ik denk dat social media bij elke leerling past! Je moet alleen goed bekijken naar de leerbehoeftes van de leerling en daar je onderwijs op afstemmen!

Onderwijsbehoeftes D/SH ten aanzien van spellingonderwijs

Uitgangspunten Zo leer je kinderen lezen en spellen

Er zijn kinderen waarbij spellingregels erg ondersteunen.
Er zijn veel kinderen met een auditieve voorkeur.

Uitgangspunten LIST

Past goed bij kinderen die beelddenken

Wat hebben D/SH kinderen nodig om functioneel geletterd te worden?

Bijlage 2.1. Categorieën vragenlijst kinderen voor experiment				J	?	N
motivatie	1	De spellinglessen (Taal op Maat) zijn leuk		1	7	10
	3	De Nieuwsbegrip schrijflessen zijn leuk		6	2	10
	5	Ik werk graag met BLOON		11	5	2
	12	Ik schrijf graag op de computer		15	2	1
	21	Ik vind het belangrijk goede Nederlandse zinnen te kunnen schrijven		12	3	3
	23	Ik wil graag mee doen met het werken met de klassenblog		12	3	3
leerstrategie	7	Door woorden te lezen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden		15	2	1
	8	Door woorden uit te spreken, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden		7	5	6
	9	Door woorden te vingerspellen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden		9	6	3
	10	Door woorden vaak te schrijven onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden		15	2	1
	11	Spellingsregels helpen me bij het schrijven van woorden		7	7	4
	13	De computer helpt mij woorden en zinnen goed te schrijven		6	8	4
	14	Als ik op de computer zie dat een woord fout is geschreven, verbeter ik meteen mijn fout.		4	9	5
	22	Ik denk dat door te chatten (via de computer praten met elkaar) ik beter ga spellen		5	10	3
instructie	2	Taal op Maat-oefeningen helpen me onthouden hoe ik woorden moet schrijven		6	10	2
	4	Nieuwsbegrip schrijflessen helpen me hoe ik woorden moet schrijven		9	5	4
	6	BLOON helpt me onthouden hoe ik woorden moet schrijven		13	4	1
	15	Ik ga beter spellen als de juf me spellingregels uitlegt.		6	6	6
	16	Ik ga beter spellen als de juf me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven		14	4	0
	17	Ik ga beter spellen de juf een woord of zin goed uitspreekt		5	7	6
	18	Ik ga beter spellen als een ander kind me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven		10	5	3
	19	Ik ga beter spellen als de juf een woord vingerspelt en gebaart		14	2	2
	20	Ik ga beter spellen als de juf mijn fouten verbetert		15	3	0

Bijlage 3.1 Categorieën vragenlijst kinderen na experiment			J	?	N
motivatie	1	De spellinglessen (Taal op Maat) zijn leuk	1	7	10
	3	De Nieuwsbegrip schrijflessen zijn leuk	6	2	10
	5	Ik werk graag met BLOON	11	5	2
	12	Ik schrijf graag op de computer	16	0	2
	21	Ik vind het belangrijk goede Nederlandse zinnen te kunnen schrijven	12	3	3
	23	Ik vond het leuk mee te doen met het werken met de klassenblog	12	0	5
leerstrategie	7	Door woorden te lezen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	8	Door woorden uit te spreken, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	7	5	6
	9	Door woorden te vingerspellen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	9	6	3
	10	Door woorden vaak te schrijven onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden	15	2	1
	11	Spellingsregels helpen me bij het schrijven van woorden	7	7	4
	13	De computer helpt mij woorden en zinnen goed te schrijven	17	0	1
	14	Als ik op de computer zie dat een woord fout is geschreven, verbeter ik meteen mijn fout.	15	2	1
	22	Ik merk dat ik, door te chatten (via de computer praten met elkaar), beter ga spellen	13	3	2
instructie	2	Taal op Maat-oefeningen helpen me onthouden hoe ik woorden moet schrijven	6	10	2
	4	Nieuwsbegrip schrijflessen helpen me hoe ik woorden moet schrijven	9	5	4
	6	BLOON helpt me onthouden hoe ik woorden moet schrijven	13	4	1
	15	Ik ga beter spellen als de juf me spellingregels uitlegt.	6	6	6
	16	Ik ga beter spellen als de juf me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven	14	4	0
	17	Ik ga beter spellen de juf een woord of zin goed uitspreekt	5	7	6
	18	Ik ga beter spellen als een ander kind me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven	10	5	3
	19	Ik ga beter spellen als de juf een woord vingerspelt en gebaart	14	2	2
	20	Ik ga beter spellen als de juf mijn fouten verbetert	15	3	0

Bijlage 3.2. Vragenlijst voor kinderen

Hieronder zie je vragen die gaan over de computer (social media)

Welke van deze plaatjes ken je? Zet er een **groen** rondje om.

Met welke werk je wel eens op je computer? Zet er een **blauw** rondje om.

Met welke zou je willen werken maar begrijp je niet? Zet er een **rood** rondje om

55

Hoeveel uur per dag zit je op de computer op een schooldag?	Minder dan een half uur	Tussen een half uur en een uur	Meer dan een uur
Hoeveel uur per dag zit je op de computer in het weekend en in de vakanties?	Minder dan een half uur	Tussen een half uur en een uur	Meer dan een uur

		a	Weet ik niet	Nee
1	De spellinglessen (Taal op Maat) zijn leuk			
2	Taal op Maat-oefeningen helpen me onthouden hoe ik woorden moet schrijven			
3	De Nieuwsbegrip schrijflessen zijn leuk			
4	Nieuwsbegrip schrijflessen helpen me hoe ik woorden moet schrijven			
5	Ik werk graag met BLOON			
6	BLOON helpt me onthouden hoe ik woorden moet schrijven			
7	Door woorden te lezen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden			
8	Door woorden uit te spreken, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden			
9	Door woorden te vingerspellen, onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden			
10	Door woorden vaak te schrijven onthoud ik hoe ze geschreven moeten worden			
11	Spellingsregels helpen me bij het schrijven van woorden			
12	Ik schrijf graag op de computer			
13	De computer helpt mij woorden en zinnen goed te schrijven			
14	Als ik op de computer zie dat een woord fout is geschreven, verbeter ik meteen mijn fout.			
15	Ik ga beter spellen als de juf me spellingregels uitlegt.			
16	Ik ga beter spellen als de juf me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven			
17	Ik ga beter spellen de juf een woord of zin goed uitspreekt			
18	Ik ga beter spellen als een ander kind me laat zien hoe ik een woord of zin moet schrijven			
19	Ik ga beter spellen als de juf een woord vingerspelt en gebaart			
20	Ik ga beter spellen als de juf mijn fouten verbetert			
21	Ik vind het belangrijk goede Nederlandse zinnen te kunnen schrijven			
22	Ik denk dat door te chatten (via de computer praten met elkaar) ik beter ga spellen			
23	Ik wil graag mee doen met het werken met de klassenblog			

Bijlage 3.3.1. logboek social media gebruik in vrije tijd:

Week 1	-ff w88 omdat ik ff foto op MIJ computer Zetten Haaai -maar waar kan je vertalen - oke maar je kan het ook gwn zeggen -nu ben ik het, x - doe je allebenen klik je laaste zie je nederlands vlag dutch dan heb je vertaler ja zeker hallo of ben ik alleen is er iemand hoi Hey is er iemand online?? hallooooooooooooooooooooo doei ik moet ergens eten dus bay! Doei!!!
Week 2	Boy - JIJ jongen ja dat-ben Ik! un jongen
Week 3	-hoi x ben je er hoi x hoe gaat het met jullie beste leden met mij goed ik bekijk altijd eerst of de sweer goed is anders ga ik er niet op - hoi allemaal ik keek even bij school voetbal wand ik ging even naar onder scrollen ik ik las er opp van foto s van x of x en ik ging daar dus heen ik zag eiderlijk een soort spreekbeurtje als het een spreekbeutje was dan had ik gezegt een dikke 10 of als je shift indrukt dan staat dit er !)
Week 4	-Ik heb vijf boeken gekocht van verkopen op de stad twee sprookjes boek en twee high school musical boek en een Donald duck goud boek - Hallo,allemaal! Ik heb veel geurtje gekregen,en ook Justin Bieber tijdschrijft. En ook koekjes bakken. Het was echt heel gezellig met alle visite! En ook heel lachen met alle familie. Ik vindt echt mooi in kamer. En toen 14:00 komt ik thuis. En dan kwam mijn nichtje en haar moeder. Er was super leuke dag. En nu heel moe van. En daarna alle familie en bureen ook weg.

Bijlage 3.3.2. logboek social media gebruik tijdens lessen

Les 1 Onderwerp: introdutie Edmodo Instructie: ga 15 min in de 'bibliotheek' zoeken naar informatie. Ga daarna 25 min hierover met elkaar chatten	hoi allemaal ik ben online op edmodo en ik ben op nieuw bij de mappen/ folders gaan en ik heb aan geklikt school kamp 2012 september en ik vond het wel erg leuk om het hertebekijken en ik heb een vraag speciaal aan paulien zou jij ook school kamp 2013 er willen er op zetten dan kan ik er nog meer mooie hedenkingen van onze klas tevoorschijn halen en ik heb nog steeds geen zin in om woorden schad tebekijken dus ik zeg maar snel wat ik er van vind dat ga ik nu vertellen
Les 2 Onderwerp: troonswisseling Instructie: schrijf een tekst over wat jij zou doen als je grootmeester was.	-als ik grootmeester was dan zal ik zorgen dat nooit meer word gepest -als ik grootmeester word dan krijg ik veel geld en dan koop een porse caienne - als ik grootmeester zou zijn dan zorgt ik ervoor dat er geen huizen meer wordt gebouwd want dat is niet goed voor mieu -ik weet niet wat grootmeester is, echt geen idee -als ik grootmeester wordt dan zorg ik dat geld is voor sporten van iedereen. Dan kan alle kinderen op clups van voetbal of volleybal, echt leuk!
Les 3 Onderwerp: schriftelijk debatteren over Koningslied: Instructie: let op leestekens	ik typte: ik vind het een mooi nr, ik vind dat het moet blijven et moet blijven omdat iemand zo zijn best doet om zo'n lied te maken,dan hoort Nederland het en geven ze er meteen kretiek op. - ik bent tegen dat die blijft want er zijn rare zinnen en dat vinden de (domme) proffessoren ik wil graag stoppen ik heb geen zin want de computers zijn traag en paulien jij hebt een prive bericht gekregen
Les 4 Onderwerp: verhaal schrijven. Als je een woord schrijft, kijk of het er goed uit ziet; heb je het wel eens zo zien staan in een boek? Instructie op gebruik spellingcontrole	op een dag kwam Chantal beneden . Kom je aan tafel, riep haar moeder. Ja ik kom al mama. Straks moet je maar school. Moet ik fietsend Wat denk je zelf Ja.Precies misschien kan je een vriendinnetje vragen . Papa ik heb geen vriendinnen en ook geen vrienden of wat en ook Wat ja wat dat heb ik al heel lang . O en waarom heb je dat nooit verteld.
Les 5: Onderwerp: feedback geven Instructie: bekijk elkaars verhaal en geef feedback op zinnen en leestekens.	Niels gaat voor de tweede keer naar school. En hij komt de klas binnen en wat een puinhoop. Niels kijkt verbaasd de klas rond en zegt s-stoppen! En opeens is iedereen stil. Jufvrouw van der toorn komt binnen en zegt hart op behalve Niels,Nona, Houden jullie je monden dicht iedereen zegt ja. Grappig verhaal maar een beetje meer opletten met de spelling fouten En goed bedacht verhaal Maar de rest was wel goed je verdient een 10+
Les 6: Vervolg les 5 Revisie daarna je verhaal	Op een dag kwam Chantal beneden . "Kom je aan tafel, "riep haar moeder. "Ja ik kom al mama." "Straks moet je maar school." "Moet ik fietsend?" "Wat denk je zelf ." "Ja " "Precies misschien kan je een vriendinnetje vragen " "Papa ik heb geen vriendinnen en ook geen vrienden of wat en ook". ""Wat ?"ja wat dat heb ik al heel lang . O en waarom heb je dat nooit verteld.

Bijlage 3.4. Informatiebrief voor ouders

Social media bij dove en slechthorende kinderen, wat is wijsheid?

Dit is de titel van mijn Praktijk Gerichte Onderzoek, waar ik de komende maanden mee aan het werk ga voor mijn opleiding tot taal-/dyslexiespecialist Master SEN.

Er wordt steeds meer een beroep gedaan op lees- en spellingvaardigheden in een digitale wereld. Voor dove en slechthorende leerlingen is dit een kans en tegelijkertijd een bedreiging. Een kans omdat weinig mensen de gebarentaal beheersen en geschreven taal een belangrijke manier kan zijn te communiceren met een grote groep mensen. Een bedreiging, omdat het ontwikkelen van mondelinge en schriftelijke taalvaardigheid voor hen geen vanzelfsprekendheid is en, vanuit het gebrek aan taalvaardigheid, de overweldigende digitale wereld hen juist kan weerhouden van het communiceren.

Met name voor onze kinderen kan social media een effectief lesmiddel zijn, omdat hiervoor geen gesproken taal nodig is, kinderen erg graag met computers werken en hier ook erg vaardig in zijn. Ik hoop dat, door het werken met social media binnen de lessen en thuis, de motivatie voor de spellinglessen en daardoor de resultaten zullen verbeteren. Daarnaast hoop ik de kinderen kennis bij te brengen over hoe je je kunt bewegen op social media, wat je juist wel en niet moet doen; kortom “mediawijzer” maken.

Wat gaat er gebeuren?

Er is een klassenblog gemaakt voor de kinderen uit groep 5, 7 en 8. Op deze klassenblog staat informatie over waar er die week in de klas over is gewerkt. Denk aan een website van een schrijver, informatie over het onderwerp van Nieuwsbegrip, geschiedenis, aardrijkskunde, taal, informatie hoe je een spreekbeurt in elkaar zet, foto's van een excursie en andere dingen die spelen binnen de groep. Daarnaast kan je via deze klassenblog ook BLOON vinden en de weekbrief; deze laatste 2 dingen zullen echter ook via de gebruikelijke weg te vinden zijn. De informatie zal regelmatig vernieuwd worden.

Deze weblog is beschermd; dat betekent dat alleen de kinderen van de groep met dit account inzage hebben en dus ook binnen deze groep kunnen reageren. Als leerkracht kan ik deze informatie aanpassen, in overleg met mijn collega's. Op deze manier kunnen de kinderen binnen de groep veilig ervaring opdoen met internet en social media en kunt u als ouders meekijken en meegroeien met wat uw kind doet, zonder dat deze informatie door derden kan worden ingezien.

De bedoeling is dat kinderen reageren op alles wat hier wordt aangeboden en dat ze via deze blog er met elkaar over communiceren.

Vandaag heb ik al met een groot aantal kinderen die website bekeken. We hebben gekeken wat er op staat, hoe je het kan vinden, en hoe je kan bloggen.

Voor het onderzoek op school ga ik ook binnen de spellingslessen werken met deze weblog met een aantal kinderen, waarin we zullen gaan oefenen met het schrijven van zinnen en verhalen. Ook kan er worden geoefend met het reageren op dingen die op de weblog staan.

Wat betekent dit voor uw kind?

Ik heb voor alle kinderen een account aangemaakt waarmee ze in deze klassenblog kunnen. Ook de juffen die met de groepen 5, 7 en 8 werken kunnen mee chatten. Vandaag hebben we op school geoefend, de kinderen hebben al een beetje geprobeerd hoe ze ermee kunnen werken. Het gaat als volgt:

Ga naar : www.edmodo.com

Gebruikersnaam: voornaam en achternaam aan elkaar (bv li-jangunij)

Wachtwoord: voornaam (bv li-jang). Bij eva, sam en jop is het wachtwoord voor-+achternaam omdat deze namen maar uit 3 letters bestaan en het wachtwoord dan te kort zou zijn).

Je komt nu rechtstreeks in onze klassenblog en kunt de mappen aanklikken.

Je ziet dan de verschillende websites, foto's en opdrachten waar je wat mee kunt doen.

Je kunt via de tekstballonnetjes op elkaar reageren.

Let op: Het is officieel een Engelse website. Ik heb onze klassenblog ingesteld op Nederlands; als het goed is vertaalt uw computer automatisch naar het Nederlands. Is dit niet het geval, kunt u zelf deze instelling veranderen naar Nederlands. Wel kan het af en toe gebeuren dat hij een woord vertaald naar het Engels, dit is nog niet helemaal te verhelpen.

Uw kind kan ten allen tijde thuis de weblog bekijken en eventueel reageren. De kinderen die meedoen met experiment werken er hoofdzakelijk mee tijdens de lessen.

Misschien wilt u als ouder, vanuit inhoudelijke of principiële redenen, niet dat uw kind hieraan meewerkt of heeft u vragen over het onderzoek. U kunt dit aangeven door mij hierover te bellen of te mailen.

Ik hoop u aan het eind van het schooljaar positieve resultaten te kunnen laten zien; een spannend en inspirerend onderzoek voor ons en hopelijk ook voor u en jullie kinderen!

Groet, Paulien Holtkuile
Leerkracht Unit D/SH, groep 4 t/m 8,
p.holtkuile@kentalis.nl